
EESTI TÕUSIGADE ARETUSÜHISTU

ARETUSARUANNE

2025

Aruande koostamisel on kasutatud Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli AS ja Eesti Tõusigade Aretusühistu materjale

Sisukord

1. Sissejuhatus	4
2. Ülevaade aretustegevusest seakasvatuses	4
3. Aretusprogrammide aretuseesmärgid ja nende täitmine	8
4. Ülevaade jõudlusandmete kogumisest, töötlemisest, geneetiliste väärtuste hindamisel kasutatud jõudluskontrolli meetoditest, statistilistest analüüsimeetoditest ja geneetilistest parameetritest	11
5. Tõumaterjali turustamine ja import.....	12
6. Emiste seemendamise tulemused. Emiste tiinestumine	15
7. Viljakusjõudlus.....	17
8. Ülevaade aretusloomade valikust, testimisest ja tunnustamisest. Lihajõudlus	25
9. Searümpade ja liha kvaliteedi hindamine.....	28
9.1. Rümpade tailihasisalduse muutuse dünaamika aastatel 2020–2025	29
9.2. Farmidevaheline võrdlus rümpade kvaliteedinäitajate alusel.....	30
9.3. Lihatööstustesse realiseeritud nuumikute rümpade kvaliteedi näitajate analüüs farmide lõikes	31
9.4. Erinevatest ristamiskombinatsioonidest saadud nuumikute rümpade kvaliteedi hindamine.....	32
9.5. Djuroki kultide mõju järglaste searümpade kvaliteedinäitajatele farmide lõikes.....	34
10. Kokkuvõte	36

Aruandes kasutatud lühendid:

ETSAÜ – Eesti Tõusigade Aretusühistu

EPJ – Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli AS

L – eesti maatõug

Y – eesti suur valge tõug

D – djuroki tõug

LP – loomulik paaritus

KS – kunstlik seemendus

ESP/psk – elusalt sündinud põrsaid pesakonnas

ESP – elusalt sündinud põrsaid kokku

KSP/psk – keskmine põrsaste arv pesakonnas

KSP – kokku sündinud põrsaid

VP/psk – võõrutatud põrsaid pesakonnas

ESP/NE/psk – elusalt sündinud põrsaste arv nooremiste pesakonnas

ESP/VE/psk – elusalt sündinud põrsaste arv vanaemiste pesakonnas

VP/AE – võõrutatud põrsaid aastaemise kohta pesakonnas

AV – aretusväärtus

J_SAV – jõudluse aretusväärtus

V_SAV – viljakuse aretusväärtus

T indeks – keskmine toodanguindeks

1. Sissejuhatus

Sigade aretustöös lähtutakse aretusprogrammides püstitatud eesmärkidest, milleks on tarbijate vajadustele vastava tailihasisaldusega ning heade kulinaarsete omadustega sealiha tootmiseks sobivate sigade aretamine.

Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli AS-i andmetel oli 31.12.2025 seisuga jõudluskontrollis 21 seakarja kokku 9056 põhikarja seaga. Võrreldes eelmise aastaga vähenes karjade arv ühe ning põhikarja sigade arv 668 looma võrra. Analüüsis kasutati nende farmide andmeid, kus jõudluskontrolli teostati katkematult kogu 2025. aasta jooksul.

Aretustöö peamine eesmärk on kujundada kõrge geneetilise väärtusega seapopulatsioon, millele on iseloomulikud head sigivus- ja emaomadused, kõrge tootlikkus ning stabiilselt head liha- ja nuumajõudlusnäitajad. Samal ajal pööratakse suurt tähelepanu sealiha kvaliteedile, et tagada tarbijate ootustele vastav tailihasisaldus ning head kulinaarsed omadused.

2. Ülevaade aretustegevusest seakasvatuses

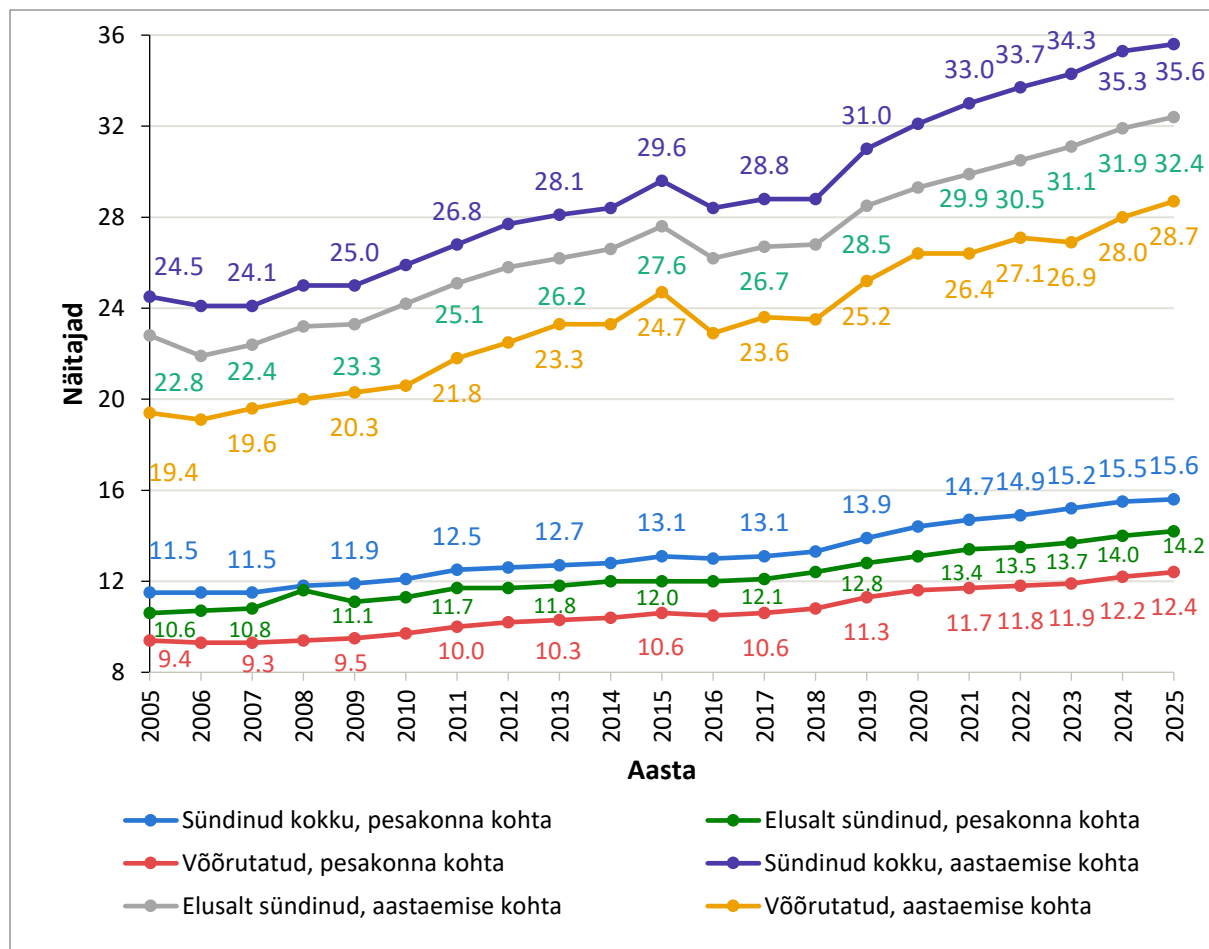
Joonisel 1 on esitatud Eesti seakasvatuse jõudluskontrolli andmed aastatel 2005-2025, keskendudes erinevatele tootmisnäitajatele.

Sündinud põrsaste arv pesakonnas on aastate jooksul pidevalt kasvanud. Kui 2005. aastal oli see 11,5 põrsast pesakonna kohta, siis 2025. aastaks on see tõusnud 15,6 põrsani. Kasv on olnud ühtlane, vaatamata väikestele kõikumistele. Ka elusalt sündinud põrsaste arv pesakonna kohta on näidanud sarnast tõusutrendi. Alustades 10,6 põrsast 2005. aastal, on see jõudnud 14,2 põrsani 2025. aastal.

Stabiilselt on kasvanud ka keskmine võõrutatud põrsaste arv pesakonnas, alustades 9,4-st 2005. aastal ja jõudes 12,4-ni 2025. aastal.

Näitajad aastaemise kohta on samuti oluliselt paranenud. Näiteks keskmine võõrutatud põrsaste arv aastaemise kohta on tõusnud 20 aastaga 9,3 põrsa võrra, kokku sündinud põrsaid aga lausa 11,1 põrsa võrra.

Joonis 1 illustreerib selgelt positiivset arengut Eesti seakasvatuses aastatel 2005-2025. Kõik esitatud näitajad, mis on seotud põrsaste sünni ja ellujäämisega nii pesakonna kui ka aastaemise kohta, on näidanud pidevat ja märkimisväärset kasvu. Efektiivne aretustegevus, paranenud söötmis- ja pidamistingimused ning tõhusad veterinaarmenetlused on aidanud kaasa seakasvatuse efektiivsuse ja tootlikkuse tõusule Eestis.

Joonis 1. Toodangunäitajate muutused aastatel 2005-2025

Farmide paiknemises ei ole võrreldes varasemate aastatega olulisi muutusi toimunud (tabel 1). Jõudluskontrolli all olevad seakarjad paiknesid 2025. aastal kümnes maakonnas. Ligi kolm neljandikku (72,5%) jõudluskontrollialustest sigadest peeti kolmes maakonnas – Lääne-Virumaal, Saaremaal ja Harjumaal. Ülejäänud maakondades jäi sigade osakaal alla 7%. Põlva-, Valga-, Hiiu-, Pärnu- ja Raplamaal jõudluskontrolli all olevaid seakarju ei olnud. Kõige rohkem sigu oli endiselt Lääne-Virumaal (3163), järgnesid Saaremaa (2146) ja Harjumaa (1258) sigadega.

Tabel 1. Põhikarja sigade arv tõugude viisi maakondades seisuga 31.12.2025

Maakond/ Tõulisus	Eesti suur valge	Eesti maatõug	Ristandid	Djurok	Tõug teadmata	Kokku
Harju	294	96	858	1	9	1258
Ida-Viru	15	27	210	3	1	256
Jõgeva	-	88	371	-	10	469
Järva	121	56	428	28	-	633
Lääne	100	1	397	19	-	517

Maakond/ Tõulisus	Eesti suur valge	Eesti maatõug	Ristandid	Djurok	Tõug teadmata	Kokku
Lääne-Viru	635	309	2216	2	1	3163
Saare	-	306	1792	1	47	2146
Tartu	5	9	-	45	-	59
Viljandi	94	-	198	-	-	292
Võru	87	-	176	-	-	263
Kokku	1351	892	6646	99	68	9056

Sigade jõudluskontroll Eestis põhineb Eesti Tõusigade Aretusühistu aretusprogrammi-
del, mis hõlmavad nii puhtatõuliste kui ka ristandsigade aretust ja pidamist.

2025. aasta lõpu seisuga moodustasid ristandsead jõudluskontrollialustes karjades suurima rühma, nende osakaal oli 73,4%. Puhtatõulisi sigu oli 25,8% ning teadmata tõuga sigu 0,8% sigade koguarvust. Võrreldes eelmise aastaga vähenes teadmata tõuga sigade osakaal 0,5 protsendipunkti võrra. Teadmata tõuga sigade hulka arvatakse loomad, kes ei vasta ETSAÜ aretusprogrammide, tõuraamatu või aretusregistri nõuetele. Puhtatõulistest emapoolsetest tõugudest oli kõige arvukam eesti suur valge tõug (Y), kelle osakaal moodustas 14,9% kõigist jõudluskontrollialustest sigadest. Eesti maatõugu (L) sigade osakaal oli 9,8%.

Aasta lõpus oli jõudluskontrollis 99 djuroki tõugu siga, mis moodustas 1,1% sigade koguarvust. Neist 43 kultu paiknesid ETSAÜ seemendusjaamas, kus neid kasutatakse sperma tootmiseks ning ristandaretuses kasutatavate emiste seemendamiseks eesmärgiga toota hea lihajõudluse ja kvaliteetsete lihaomadustega järglasi.

Tabel 2. Emiste ja kultide jagunemine tõu järgi

Tõug	Arv	Osakaal %
Eesti suur valge	1351	14,9
Eesti maatõug	892	9,8
Ristandid kokku	6646	73,4
Djurok	99	1,1
Tõug teadmata	68	0,8
Kokku	9056	100

Sealiha tootmise efektiivsuse ja kvaliteedi parandamiseks kasutatakse ETSAÜ seemendusjaamas välisriikidest imporditud tõupuhtaid, aretusväärtuse alusel hinnatud kulte, kelle geneetilist potentsiaali rakendatakse aretusprogrammide eesmärkide saavutamiseks.

Ristandemiste kasutamine ja aretusprogrammid

Eesti Tõusigade Aretusühistu aretusprogramm soovib pesakondade tootmiseks kasutada emasloomadena eelkõige esimese põlvkonna ristandemiseid LY (eesti maatõug × eesti suur valge tõug) ja YL (eesti suur valge tõug × eesti maatõug), keda iseloomustavad head

sigimisomadused ja kõrge viljakus. Need ristanditüübid on ka karjades kõige arvukamalt esindatud. Lisaks esimese põlvkonna ristanditele kasutatakse tänapäeval aretuskarjades tagasiristatud emiseid, näiteks $L \times YL$, $Y \times LY$, $L \times LY$ ja $Y \times YL$, samuti djuroki veresusega ristandeid, nagu $D \times L$, $D \times LY$ ja $D \times YL$. Ristandsigade hulgas olid arvukaimad esimese põlvkonna ristandid LY ja YL . Arvukuselt järgnesid neile tagasiristatud emised, kellest enim esines genotüüpi $L \times YL$. Kõige sagedamini kasutati ristandaretusemistena loomi, kelle isa oli eesti maatõugu kult ja ema eesti suurt valget tõugu emis. Selline ristamisskeem vastab ETSAÜ aretusprogrammis soovitatud emapoolsete ristandite tootmise põhimõtetele.

Seakarjade suurus ja emiste viljakus

Jõudluskontrolli all olevad seakarjad erinevad emiste arvu poolest märkimisväärselt, kuid viimaste aastate arengusuund näitab tootmise jätkuvat koondumist suurematesse üksustesse. Kuni 200 emisega karjad moodustavad üksnes 9,5% kõigist jõudluskontrollialustest karjadest ning neis peetakse 9,5% kõigist jõudluskontrollis olevatest emistest. Seega paikneb valdav osa emistest suuremates tootmisüksustes. Suurim osa jõudluskontrollialustest emistest (31,0%) asub üle 500 emisega karjades, mis näitab, et sellise suurusega tootmisüksused on seakasvatuses laialdaselt levinud ning võimaldavad tootmist efektiivselt korraldada.

Karja suuruse ja emiste reproduktsiooninäitajate vahel ilmneb selge positiivne seos. Parimad viljakuse tulemused saavutati üle 500 emisega karjades, kus saadi keskmiselt 14,8 elusalt sündinud põrsast pesakonna kohta ning võõrutati 13,1 põrsast. Need näitajad ületasid Eesti jõudluskontrolli keskmist taset vastavalt 0,6 ja 0,7 põrsa võrra.

Kõige rohkem pesakondi emise kohta registreeriti 201–300 emisega ning üle 500 emisega karjades, vastavalt 4,7 ja 4,6 pesakonda emise kohta. Suuremates karjades kasutati emiseid keskmiselt pikema aja jooksul ning karja taastootmine oli ühtlasem.

Emiste keskmine kasutusaeg oli pikim 201–300 ja 401–500 emisega karjades, ulatudes 2,2 aastani. Pikem kasutusiga viitab üldjuhul emiste paremale tervislikule seisundile, suuremale funktsionaalsele vastupidavusele ning väiksemale sunnitud praakimise osakaalule.

Kõige tagasihoidlikumad tulemused saavutati kuni 200 emisega karjades. Neis olid madalamad nii elusalt sündinud kui ka võõrutatud põrsaste näitajad ning emiste keskmine karjas püsimise aeg oli lühem.

Esitatud andmed näitavad, et suurema karjaga farmides olid nii emiste sigivusnäitajad kui ka põrsaste säilivus keskmiselt paremad. Seost karja suuruse ja reproduktsioonitulemuste vahel võivad kujundada ka muud tegurid peale loomade arvu, näiteks tootmise korraldus, pidamistingimused ning tervise- ja karjajuhtimise tase. Andmestik kirjeldab seost, kuid ei võimalda hinnata karja suuruse iseseisvat põhjuslikku mõju.

Tabel 3. Emiste jõudlusnäitajad erineva suurusega karjades

Karja suurus	Karjad		Emised		ESP/psk*	VP/psk*	Kasutamine väljaminekuni	Pesakondade arv väljaminekul
emist	arv	%	arv	%			aastat	
0–100	1	4,8	7	0,1	10,3	8,7	1,1	1,5
101–200	1	4,8	195	2,8	12,2	10,8	1,1	2,3
201–300	8	38,1	1850	26,0	14,0	12,3	2,2	4,7
301–400	5	23,8	1924	27,0	14,0	12,0	2,0	4,0
401–500	2	9,5	935	13,1	13,7	12,3	2,2	4,4
Üle 500	4	19,1	2211	31,0	14,8	13,1	2,1	4,6

ESP/psk*– elusalt sündinud põrsaid pesakonna kohta

VP/psk**– võõrutatud põrsaid pesakonna kohta

Analüüsis on arvestatud seemendusjaamast ostetud/ja või imporditud spermat.

3. Aretusprogrammide aretuseesmärgid ja nende täitmine

Vastavalt kehtivatele aretuseesmärkidele keskendub seakasvatuse aretustöö viljakate ja heade emaomadustega sugusigade kasutamisele, säilitades samal ajal saavutatud liha- ja nuumajõudluse taseme. Eesti maatõu, eesti suure valge tõu ja ristandaretussigade geneetiline hindamine toimub kooskõlas määruse (EL) 2016/1012 nõuete ning ETSAÜ aretusprogrammi-dega. Aastatel 2020–2025 olid geneetilise hindamise baasloomadeks 2015. aastal sündinud sead.

Puhtatõuliste ja ristandaretussigade jõudlus- ja viljakusnäitajate aretuseesmärgid kuni 2030. aastani on esitatud tabelites 4–6.

Jõudluskontrolli all olevate puhtatõuliste ja ristandaretussigade aretuseesmärgid jõudlus- ja viljakusnäitajate osas kuni aastani 2030 on detailsemalt välja toodud tabelites 4, 5 ja 6.

Tabel 4. Aretuse eesmärgid jõudluskontrolli all olevatele puhtatõulistele sugusigadele

Näitajad/Tõulisus/Sugupool	Emis		Kult	
	min	max	min	max
Eesti maatõug				
Elussigadel, määratud Piglog 105-ga				
Seljapeki paksus, mm*	7	13	7	11
Seljalihase läbimõõt, mm*	60		65	
Massi-iive sünnist testini, g/päevas*	550	620	700	800
Tailihasisaldus, %	62	67	64	67

Näitajad/Tõulisus/Sugupool	Emis		Kult	
	min	max	min	max
Eesti suur valge tõug				
Elussigadel, määratud Piglog 105-ga				
Seljapeki paksus, mm*	7	13	7	11
Seljalihase läbimõõt, mm*	60		65	
Massi-iive sünnist testini, g/päevas*	550	620	700	800
Tailihasisaldus, %	62	67	64	67

*- korrigeeritud 100 kg elusmassile

Sigade aretuses hinnatakse mitmeid olulisi tunnuseid, et tagada nii liha kvaliteet kui ka sigade viljakus. Eraldi hinnatakse kolme peamist jõudlustunnust:

- Seljapeki paksus (millimeetrites)
- Seljalihase läbimõõt (millimeetrites)
- Ööpäevane massi-iive (grammides päevas)

Valgete tõugude puhul koostatakse nende tunnuste põhjal suhteline jõudluse aretusväärtus (J SAV). See arvutatakse, andes seljapeki paksusele 20%, seljalihase läbimõõdule 40% ja ööpäevasele massi-iibele 40% osakaalu.

Valgetel tõugudel hinnatakse ka mitmeid viljakustunnuseid:

- Elusalt sündinud põrsaste arv
- Surnult sündinud põrsaste arv
- Hukkunud imikpõrsaste arv
- Poegimisvahemik
- Emiste nisade arv

Nende tunnuste põhjal arvutatakse suhtelised aretusväärtused, millele antakse vastavalt 44%, 16%, 20%, 10% ja 10% osakaal.

Valget tõugu sigade koondaretusväärtus (K_SAV) hõlmab nii jõudluse suhtelist üldaretusväärtust (J_SAV) kui ka viljakuse üldaretusväärtust (V_SAV). Koondväärtuse arvutamisel on jõudlusel 40% ja viljakusel 60% osakaal.

Tabel 5. Aretuse eesmärgid jõudluskontrolli all olevatele ristandaretussigadele

Näitajad/Tõulisus	YxL/LxY	
	min	max
Elussigadel, määratud Piglog 105-ga		
Seljapeki paksus, mm	10	14
Seljalihase läbimõõt, mm*	60	
Massi-iive sünnist testini, g/päevas*	550	650
Tailihasisaldus, %	61	64

*- korrigeeritud 100 kg elusmassile

Tabel 6. Eesmärgid jõudluskontrolli all olevate sugusigade viljakusnäitajate osas

Näitajad / Tõulisus	Eesti maatõug	Eesti suur valge	LxY / YxL ristandemised
Viljakus (elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas)	16	16	17
Nisade arv	8+8	8+8	8+8

2025. aasta testitulemused jäävad erinevatest tõugudest sigade jõudlusnäitajate osas aretuseesmärkide miinimum- ja maksimumväärtuste vahemikku, mis on kooskõlas seatud aretuseesmärkidega (tabel 7).

Tabel 7. Aretuseesmärgid ja mõõdetud väärtused jõudluskontrolli all olevate sugusigade jõudlusnäitajate osas

Tõulisus	Aeg	Testitute arv	Ööpäevane massi-iive, g	Seljapeki paksus, mm	Lihassilma läbimõõt, mm
L	2025	265	567	10,1	65,1
	Eesmärk 2030		550–620	7–13	62–67
Y	2025	703	578	12,4	62,2
	Eesmärk 2030		550–620	7–13	62–67
LxY ja	2025	2181	597	11,7	63,4
YxL	Eesmärk 2030		550–650	10-14	min. 60

Eesti seakasvatuse strateegia 2028 sihttasemed

Lisaks jõudluskontrolli aretuseesmärkidele on Eesti seakasvatuse strateegias 2028 seatud sektori sihttasemed kuni 2034. aastani (tabel 8). Aretusega otseselt seotud võtmenäitaja on võõrutatud põrsaste arv aastaemise kohta, mille sihiks on 2030. aastaks vähemalt 30 ja 2034. aastaks vähemalt 32 põrsast.

Tabel 8. Eesti seakasvatuse strateegia 2028 sihttasemed kuni 2034 (valik aretus- ja tootmisnäitajaid).

Näitaja	Lähteolukord (2026)	I etapp (2030)	II etapp (2034)
Võõrutatud põrsaid emise kohta aastas	~27	≥30	≥32
Sigade koguarv	~186 000	≥250 000- 275 000	~300 000- 350 000

Näitaja	Lähteolukord (2026)	I etapp (2030)	II etapp (2034)
Isevarustatus sealihaga	~40%	≥70%	≥100%
Kaasaegsete tootmisüksuste osakaal	0%	≥50%	≥85%
Tervisestaatus (SAK jt haigused)	Kõrge risk	Stabiliseeritud	Rahvusvaheliselt tunnustatud

4. Ülevaade jõudlusandmete kogumisest, töötlemisest, geneetiliste väärtuste hindamisel kasutatud jõudluskontrolli meetoditest, statistilistest analüüsimeetoditest ja geneetilisest parameetritest

Eesti maatõugu, eesti suurt valget tõugu sigade ning ristanaretusigade jõudluse aretusväärtuse geneetiline hindamine toimub vastavalt „Põllumajandusloomade aretuse seadusele” ja Eesti Tõusigade Aretusühistu aretusprogrammidele.

Jõudluskontrollialuste karjade sead on identifitseeritud ja registreeritud vastavalt aretusprogrammidele. Jõudluskontrolli karjatesti osa farmis viivad läbi aretusspetsialist ja volitatud konsulendid vastavalt karjatesti juhendile. Sisestatud andmete loogilisust kontrollib andmekogumisprogramm ise, andes vajadusel edasi veateate. Aretusprogrammide raames hindab aretusspetsialist-lihatehnoloog lihatööstustes ja aretusühistu liikmete tapapunktides farmidest pärinevate erinevate ristamisskeemidega saadud ristanisigade lihajõudlusnäitajaid ja liha kvaliteeti vastavalt meetodikale. Andmete säilimise ja töötlemise eest vastutab Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli AS.

Geneetiline hindamine toimub tihedusega vastavalt võimalusele kord nädalas, kuid mitte vähem kui 45 korda aastas. Aretusväärtused hinnatakse eesti maatõugu (L) ja eesti suurt valget tõugu (Y) sigade ning nende esimese põlvkonna ristanisite (LY, YL) ning tagasiristatud loomade (LxYL, YxLY) andmete alusel.

Hindamisel kasutatakse jõudlusinformatsioonina karjatestil testitud loomade andmeid ning põlvnemisinformatsioonina nende loomade kogu teadaolevat põlvnemist tingimusel, et nii sea isa kui ka ema on andmebaasis nõuetekohaselt registreeritud. Kõik sobivad karjatesti andmed on igal hindamisel kasutuses. 2015. aastal sündinud sigade testiandmeid kasutatakse baasväärtuse kalkuleerimisel ehk need loomad on baasloomad. See tähendab et kõik aretusväärtused korrigeeritakse kasutades baasloomade aretusväärtuste keskmist väärtust.

Registreeritakse järgmisi andmeid: loom, sugu, tõug, ema, isa, sünniaeg, sünnifarm, farmitesti teostamise koht ja aeg, testi läbiviija, mass testil (kg), seljapeki paksuse esimene mõõde Piglog-iga x_1 (mm), seljapeki paksuse teine mõõde x_3 (mm), lihassilma läbimõõt x_2 (mm), tailihasisaldus (%).

Jõudlustunnustest hinnatakse eraldi seljapeki paksust (mm), seljalihase läbimõõtu (mm) ja ööpäevast massi-iivet (g/ ööpäevas) ning elusalt sündinud põrsaste arvu pesakonnas. Sea jõudlusandmed on sobivad geneetiliseks hindamiseks järgmistel tingimustel:

- hinnatava puhtatõulise looma eellased on kolme põlvkonna ulatuses puhtatõulised eesti maatõugu või eesti suurt valget tõugu sead (kontrollitakse põlvnemisandmete õigsust ema poegimisandmete järgi) ja samuti ristanisite eellased oleksid vastava tõulisusega;
- isa õigsus on kontrollitud ema seemendusandmetest;
- looma sünniaega on kontrollitud ema poegimisandmetest;

- mõõdetud sea sünnikuupäeva ja vanemate sünnikuupäeva vahe on suurem kui 300 päeva;
- karjatesti läbiviijateks on ETSAÜ poolt tunnustatud konsulendid või atesteeritud karjatesti läbiviijad;
- mõõdetud sea näitajad on piirides:
  - vanus testimise ajal 120–220 päeva
  - 100le kg-le taandatud ööpäevane massi-iive >425 g / ööpäevas
  - mass testimisel <150 kg
  - seljapeki paksus 7–20 mm
  - seljalihase läbimõõt 30–80 mm

Jõudlustunnuste geneetiliste parameetrite arvutamisel ja geneetilisel hindamisel kasutatakse mitme tunnusega BLUP-loomamudelit, kus igale hindamises osalevale loomale leitakse konkreetse tunnuse aretusväärtus.

Ööpäevase juurdekasvu, seljapeki paksuse ja seljalihase läbimõõdu päritavuskoefitsiendid on vastavalt 0,06; 0,28 ja 0,21 (tabel 9).

Sigade geneetilise hindamise mudelis kasutatakse ökonoomilisi kaalusid, kus seljapeki paksus osaleb 20%, seljalihase läbimõõd 40% ja ööpäevane massi-iive 40% -ga. Valget tõugu sigade suhteline jõudluse aretusväärtus J_SAV väljendatakse punktides, kehtestades baasloomade aretusväärtuste keskmiseks 100 punkti ja standarthälbeks 6 punkti ning milles sisalduvad seljapeki paksuse, seljalihase läbimõõdu ja ööpäevase juurdekasvu aretusväärtused vastavalt ökonoomilistele kaaludele.

Aretusväärtused esitatakse nii igale tunnusele eraldi kui ka üldaretusväärtusena ning esitatakse selle usaldusväärsus. Aretusväärtuse usaldusväärsus väljendab tõese ja hinnatud aretusväärtuse vahelist korrelatsiooni, mille arvutamise aluseks on tunnuse päritavus ja kasutatud informatsiooni maht.

Tabel 9. Geneetilised korrelatsioonid ja päritavuskoefitsiendid valgetele tõugudele

Tunnused	Geneetiline korrelatsioon		
	Ööpäevane juurdekasv, g/ööpäevas	Seljapeki paksus, mm	Seljalihase läbimõõt, mm
Ööpäevane juurdekasv, g/ööpäevas	0,06*	0,10	-0,05
Seljapeki paksus, mm		0,28	-0,05
Seljalihase läbimõõt, mm			0,21

*Diagonaalis on esitatud päritavuskoefitsiendid

5. Tõumaterjali turustamine ja import

Eesti Tõusigade Aretusühistu (ETSAÜ) üheks olulisemaks tegevussuunaks on olnud läbi aastate liikmesfarmidele kõrge aretus- ja tootmisväärtusega kuldisperma tootmine. Aretusühistu liikmetel on võimalik kasutada seemendusjaama toodangut oma karjades sigade liha- ja nuumajõudluse ning liha kvaliteedi parandamiseks.

2025. aastal imporditi aretusfirmast Norsvin International AS ETSAÜ seemendusjaama viis landrassi-, neli jorkširi- ja viis djuroki tõugu noorkulti.

Norrast imporditud kuldid valiti TSI indeksi alusel, mis koondab üksiktunnuste aretusväärtused vastavalt nende majanduslikule tähtsusele. Seemendusjaama importkultide valikul arvestatakse mitut olulist tunnust, sealhulgas vanust, kehamassi, ööpäevast juurdekasvu, põlvkonda (eelistatakse uuemate aretusliinide esindajaid), aretusindekseid ning muid jõudlus- ja aretusnäitajaid.

Lisaks toodi Saimre Seakasvatuse OÜ Mägise farmist seemendusjaama karja 13 djuroki tõugu kultu.

Seisuga 31. detsember 2025 oli seemendusjaama karjas kokku 57 kultu, neist üheksa eesti maatõugu, viis eesti suurt valget tõugu ja 43 djuroki tõugu kultu (tabel 10). 2025. aasta jooksul võeti seemendusjaama karja 27 uut kultu ning prakeeriti 41 kultu. Suhteliselt suur prakeerimismaht oli tingitud nii kultide vanusest ja sigimisomaduste langusest kui ka aretusprogrammi eesmärgist hoida seemendusjaama kultide koosseis geneetiliselt ajakohane ja kõrge aretusväärtusega.

Tabel 10. Kultide käive seemendusjaamas 2025. aastal

Tõulisus	Karja koosseis seisuga 31.12.2025	Karja võetud kuldid	Karjast prakeeritud kuldid
L	9	5	8
Y	5	4	6
D	43	18	27
Kokku	57	27	41

2025. aastal müüdi seemendusjaamast vähem spermadoose kui eelmisel aastal. Aruandeaastal realiseeriti kokku 58,6 tuhat doosi kuldispermat, mis oli 3500 doosi ehk 5,7% vähem kui 2024. aastal (tabel 11). Aretussperma realiseerimine vähenes võrreldes eelmise aastaga 21,1%. Kogu realiseeritud spermast moodustas 2025. aastal tumedatelt tõugudelt saadud nn tootmissperma 78,5%. Aretussperma müügis oli suurim osakaal eesti maatõugu kultide spermadoosidel, mille osatähtsus moodustas 67,4% kogu realiseeritud aretusspermast. Eesti suure valge tõu kultide sperma osakaal oli vastavalt 32,6%.

2025. aastal eksporditi Leetu aretusfirmale Norsvin Lietuva kokku 340 doosi landrassi- ja jorkširi tõugu kultide spermat, sealhulgas 290 doosi landrassi ja 50 doosi jorkširi tõugu kultidelt. Lisaks müüdi Leetu 2520 doosi djuroki tõugu kultidelt pärinevat seguspermat. Lätti eksporditi 212 doosi jorkširi tõugu kultide spermat.

Tabel 11. Sperma müük seemendusjaamast aastate lõikes

Tõulisus / Aasta	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Y	7798	6780	4937	5821	5954	4106
L	11440	10230	9145	9944	10014	8489
Aretussperma						
kokku	19238	17010	14082	15765	15968	12595
Tumedad tõud						
kokku	43681	44487	41838	47295	46159	46020
Aretus- ja tumedate tõugude sperma kokku	62919	61497	55729	63160	62127	58615

2025. aastal realiseeriti seemendusjaamas eesti maatõugu kultidelt kokku 8489 doosi spermat (tabel 12). Enam võeti seda kultidelt Klore 1081144, Libero 1053368 ja Gluten 1076445 (vastavalt 1084, 922 ja 907 doosi).

Tabel 12. Eesti maatõugu kultide spermatoodang 2025. aastal

Jrk nr	Kuldi nimi	Dooside arv	Ejakulaatide arv	Keskmiselt doose ejakulaadi kohta
1	Fimbul 1051881	162	12	13,5
2	Gluten 1076445	907	37	24,5
3	Klore 1081144	1084	40	27,1
4	Fiber 1064692	6	1	6
5	Flette 1041600	700	33	21,2
6	Gallup 1051083	684	30	22,8
7	Gatsby 1066629	181	11	16,4
9	Gitar 1013839	392	16	24,5
10	Grette 1075011	340	19	17,8
11	Gylden 1051094	448	17	26,3
12	Kamfer 1014812	227	12	18,9
13	Kelso 1100549	443	22	20,1
14	Kreati 1041909	773	33	23,4
15	Krubbe 1074691	329	13	25,5
16	Kulver 1038771	891	32	27,8
17	Libero 1053368	922	37	24,9
Kokku		8489	365	23,2

2025. aastal saadi eesti suurt valget tõugu kultidelt kokku 4106 doosi spermat (tabel 13). Rohkem kasutati seda emiste seemendamiseks kultidelt numbriga 2488, B 9108 ja B 9163 (vastavalt 1049, 731 ja 699 doosi).

Tabel 13. Eesti suurt valget tõugu kultide spermatoodang 2025. aastal

Jrk nr	Kuldi nimi	Dooside arv	Ejakulaatide arv	Keskmiselt doose ejakulaadi kohta
1	B 9108	731	26	28,1
2	B 9163	699	24	29,1
3	Co 500	642	29	22,1
4	2488	1049	27	36,1
5	3047	476	15	31,7
6	7900	231	11	21
7	Apple 8542	260	17	15,2
8	Apple 8545	18	1	18
Kokku		4106	150	27,3

2025. aastal realiseeriti ETSAÜ seemendusjaamast farmidele 70 erineva djuroki tõugu kuldi spermat. Nendest kasutati puhtalt 243 doosi djuroki spermat. Lisaks müüdi seakasvatajatele ka 12039 doosi seguspermat markeeringuga Liin D 9999 ning 32956 doosi seguspermat markeeringuga Liin D 8888. Mõlemad segusperma liinid sisaldasid endas 4–6 juhuslikult valitud djuroki tõugu kuldi spermat.

6. Emiste seemendamise tulemused. Emiste tiinestumine

2025. aasta võrdlus eelnenud aastaga näitab, et sigade reproduktsiooninäitajates toimusid mitmes olulises näitajas negatiivsed muutused, kuigi osa neist püsis jätkuvalt heal tasemel.

Esmaseemenduste osakaal vähenes 2,7 protsendipunkti võrra, mis viitab nooremiste väiksemale osakaalule reproduktsioonikarjas ning põhikarja emiste pikemale kasutuseale. Seemenduste koguarv vähenes 10,1%, mis oli seotud eelkõige sigalate ja reproduktsioonikarjade arvu vähenemisega.

Kahe aasta võrdluses oli kõige olulisemaks negatiivseks muutuseks ümberindluste osakaalu suurenemine ligikaudu 1,5 protsendipunkti võrra. See viitab viljastumise efektiivsuse langusele ja reproduktsioonitsükli pikenemisele. Ümberindluste sagenemist võivad põhjustada mitmed tegurid, sealhulgas söötmis- ja pidamistingimused, emiste tervislik seisund, stress ning seemenduse kvaliteet.

Samas vähenes emiste väljaminek pärast seemendust, mis tähendab, et pärast seemendamist eemaldati karjast vähem emiseid. See viitab emiste paremale säilivusele ja stabiilsemale tervislikule seisundile reproduktsioonikarjas. Väiksem väljaminek vähendab

ühtlasi põhikarja taastootmiseks vajalike nooremiste arvu ning aitab säilitada karja vanuselist struktuuri stabiilsena.

Kuigi esmaseemendusvanus vähenes kolme päeva võrra, jäi see endiselt optimaalsesse vahemikku (230–250 päeva), mis näitab, et emised saavutasid enne sigimise algust piisava kehamassi ja füsioloogilise küpsuse.

Kokkuvõttes võib järeldada, et vaatamata viljakuse efektiivsuse teatavale langusele ja ümberindluste sagenemisele püsisid emiste esmaseemendusvanus ning emiste säilivus reproduktsioonikarjas soodsal tasemel. See näitab, et karjade taastootmise bioloogilised eeldused olid 2025. aastal üldjoontes jätkuvalt head, kuigi reproduktsioonitulemuste parandamiseks tuleb suuremat tähelepanu pöörata viljastumise edukust mõjutavatele teguritele.

Tabel 14. Emiste seemendamise tulemused

Aasta	Farmide arv	Aasta-emiste keskmine arv	Esmaseemendusi %	Seemenduste arv	Ümberindluste arv	Ümberindluste %	Väljaminek pärast seemendust, %	Vanus esmaseemendamisel päevi
2021	28	386	16,7	29573	3341	11,3	5,3	245
2022	25	354	16,2	24228	2714	11,2	4,8	243
2023	24	358	18,9	23967	2557	10,7	4,0	241
2024	23	387	18,6	24544	2168	8,8	4,1	244
2025	21	385	15,9	22057	2279	10,3	3,6	241

Emiste kunstlik seemendamine on kujunenud valdavaks seemendusmeetodiks, mida kasutatakse 99,7% emiste puhul (tabel 15). Loomulikku paaritust rakendatakse peamiselt üksikute probleemsete emiste korral.

Kahe viimase aasta andmete võrdlus näitab, et emiste reproduktsioonitulemused püsisid üldiselt stabiilsed, kuigi seemendusviiside ja emiste rühmade vahel esines märkimisväärsed erinevusi. Kõige selgemalt avaldus 2025. aastal kunstliku seemenduse tulemuste mõningane halvenemine, samal ajal kui loomuliku paarituse tulemused valdavalt paranesid. Kogu karja arvestuses langes tiinestuvus 2024. aasta 85,1%-lt 2025. aastal 84,7%-ni ehk 0,4 protsendipunkti võrra. Samal ajal suurenes vähesel määral poegimiste protsent. See näitab, et kuigi viljastumise edukus mõnevõrra vähenes, säilis tiinestunud emiste jõudmine poegimiseni vähemalt varasema aasta tasemel. Seetõttu jäi reproduktsioonisüsteemi üldine efektiivsus stabiilseks.

Loomuliku paarituse korral paranesid tulemused võrreldes 2024. aastaga märgatavalt. Tiinestuvus suurenes 4,8 protsendipunkti ning poegimiste protsent 9,2 protsendipunkti võrra. Eriti tähelepanuväärne oli poegimiste protsendi kasv, mis viitab tiinestunud emiste paremale säilivusele kuni poegimiseni.

Kunstliku seemenduse puhul ilmnes vastupidine suundumus. Tiinestuvus vähenes 1,4 ning poegimiste protsent 0,9 protsendipunkti võrra. Langus oli küll tagasihoidlik, kuid viitab kunstliku seemenduse efektiivsuse mõningasele vähenemisele 2025. aastal. Sellest hoolimata jäid kunstliku seemenduse tulemused kõrgemale tasemele kui loomuliku paarituse korral, kinnitades selle meetodi jätkuvat efektiivsust ja kesket rolli kaasaegses seakasvatuses.

Esmapaarituse saanud emistel, kelle puhul kasutati loomulikku paaritust, olid nii tiinestuvus kui ka poegimisprotsent mõlemal aastal 100%. Tulemuste tõlgendamisel tuleb siiski arvestada selle rühma väikese loomade arvuga. Esmaseemendatud emiste puhul ilmnes 2025.

aastal märgatav tulemuste halvenemine. Tiinestuvus vähenes 5,2 protsendipunkti ning poegimiste protsent 5,0 protsendipunkti võrra. Tegemist oli ühe olulisema negatiivse muutusega kogu vaadeldud reproduktsiooninäitajate hulgas.

Tabel 15. Emiste tiinestumine aastate lõikes.

Näitajad/Aasta	Tiinestuvus, %			Poegimiste %		
	2023	2024	2025	2023	2024	2025
Kokku	83,1	85,1	84,7	81,4	83,3	83,4
Paaritus (LP)	76,9	77,3	82,1	91,7	77,3	86,5
Seemendus (KS*)	84,6	87,0	85,6	82,9	85,2	84,3
Esmapaaritus (LP)	68,4	100,0	100,0	68,4	100,0	100,0
Esmaseemendus (KS)	79,3	84,4	79,2	77,2	82,9	77,9
2 ja rohkem pesakonda LP	60,9	80,0	78,9	56,5	80,0	78,9
2 ja rohkem pesakonda KS	86,5	88,1	87,6	84,8	86,3	86,3

*– arvestatud seemendusjaamast ostetud ja/või imporditud spermat

Arvestusperiood 1. september kuni 31. august

Kahe ja enama pesakonnaga emiste kunstliku seemenduse tulemused püsisid seevastu väga stabiilsed. Tiinestuvus vähenes vaid 0,5 protsendipunkti võrra ning poegimiste protsent jäi muutumatult 86,3% tasemele. See kinnitab vanemate ja juba väljakujunenud reproduktsioonivõimega emiste head sigivuspotentsiaali.

Kahe ja enama pesakonnaga emiste loomuliku paarituse tulemused olid võrreldes 2024. aastaga mõnevõrra tagasihoidlikumad. Nii tiinestuvus kui ka poegimiste protsent vähenesid 1,1 protsendipunkti võrra, kuid jäid siiski heale tasemele.

Kokkuvõttes näitavad andmed, et 2025. aastal mõjutas reproduktsioonitulemuste muutust eelkõige esmaseemendatud emiste sigivuse langus, samas kui vanemate emiste reproduktsiooninäitajad püsisid valdavalt stabiilsed. Kunstlik seemendamine säilitas vaatamata väikesele langusele oma kõrge efektiivsuse ning jäi ülekaalukalt peamiseks reproduktsioonimeetodiks Eesti jõudluskontrollialustes seakarjades.

7. Viljakusjõudlus

Emiste viljakusnäitajad on tabeli 16 andmetel jätkuvalt positiivse arengusuunaga ning võrreldes eelmise aastaga suhteliselt stabiilsed. Seda kinnitab ka 2025. aasta statistika. Emiste viljakuse järkjärguline suurenemine on muutunud viimaste aastate iseloomulikuks trendiks. 2025. aastal paranes emiste viljakus võrreldes 2024. aastaga peaaegu kõigis vaadeldud rühmades. Kõigi emiste keskmine elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas suurenes 14,0 põrsalt 14,2 põrsani ehk 0,2 põrsa võrra (1,4%).

Kunstliku seemenduse korral püsisid viljakusnäitajad üldiselt stabiilsena. Kõigi seemendatud emiste keskmine tulemus jäi 14,3 elusalt sündinud põrsa tasemele pesakonna kohta. Ka esmaseemendatud emistel ei toimunud muutusi ning keskmiselt sündis pesakonnas 13,1 põrsast. Samuti jäi kahe ja enama pesakonnaga seemendatud emiste viljakus 14,5 põrsa tasemele.

Loomuliku paarituse korral olid aastatevahelised muutused märksa suuremad. Elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas suurenes 12,4-lt 14,9-ni, mis tähendab kasvu 2,5 põrsa ehk 20,2% võrra. Eriti suur oli suurenemine esmapaaritatud emistel, kelle keskmine tulemus tõusis 9,3 põrsalt 14,9 põrsani pesakonna kohta ehk 5,6 põrsa võrra (60,2%). Nii suur muutus viitab tõenäoliselt väikesele emiste arvule, karja struktuuri muutustele või olulistele parandustele nooremiste ettevalmistuses, söötmisses ja reproduktsioonikorralduses. Ka kahe ja enama pesakonnaga emiste rühmas suurenes viljakus 14,8-lt 15,3 põrsani ehk 0,5 põrsa võrra (3,4%).

Loomulikku paaritust kasutati 2025. aastal väga väikesel osal emistest, moodustades ligikaudu 0,3% kõigist seemendustest. Seetõttu tuleb selle rühma tulemuste tõlgendamisel olla ettevaatlik, sest üksikute emiste näitajad mõjutavad väikese valimi keskmist tugevalt ning kunstliku seemenduse ja loomuliku paarituse tulemusi ei saa nende andmete põhjal usaldusväärselt võrrelda. Kirjeldavalt olid loomuliku paarituse rühmade keskmised näitajad siiski kõrgemad: kõigi emiste arvestuses sündis loomuliku paarituse korral keskmiselt 14,9 ja kunstliku seemenduse korral 14,3 elusat põrsast pesakonna kohta. Esmapaaritatud ja esmaseemendatud emiste tulemused olid vastavalt 14,9 ja 13,1 põrsast ning kahe ja enama pesakonnaga emistel 15,3 ja 14,5 põrsast pesakonna kohta. Need erinevused kajastavad eelkõige vaadeldud rühmade tulemusi ega võimalda järeldada, et loomulik paaritus oleks kunstlikust seemendusest tulemuslikum.

Kokkuvõttes iseloomustab 2025. aastat emiste viljakusnäitajate jätkuvalt kõrge tase ja mõõdukas paranemine. Kunstliku seemenduse rühmades püsisid tulemused stabiilsena, samas kui loomuliku paarituse rühmades täheldati suuremaid muutusi. Kuna loomulikku paaritust kasutati väga vähestel emistel, tuleb nende rühmade tulemusi käsitleda kirjeldavatena. Kõrgeim keskmine tulemus registreeriti kahe ja enama pesakonnaga loomuliku paarituse emistel, kellel sündis keskmiselt 15,3 elusat põrsast pesakonna kohta.

Tabel 16. Elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas aastate lõikes

Näitaja /Aasta	Elusalt sündinud põrsaid pesakonnas				
	2021	2022	2023	2024	2025
Kokku	13,4	13,5	13,7	14,0	14,2
Paaritus (LP)	10,7	12,1	13,8	12,4	14,9
Seemendus (KS)	13,5	13,6	13,9	14,3	14,3
Esmaspaaritus (LP)	10,7	11,2	12,8	9,3	14,9
Esmaseemendus (KS)	12,4	12,6	12,6	13,1	13,1
2 ja rohkem pesakonda (LP)	10,8	12,4	14,5	14,8	15,3
2 ja rohkem pesakonda (KS)	13,7	13,8	14,2	14,5	14,5

2025. aasta emiste keskmised jõudlusnäitajad on 2024. aastaga võrreldes paranenud järgides eelmiste aastate trende.

2025. aastal sündis emise pesakonnas keskmiselt 15,6 põrsast, neist elusalt 14,2 (tabel 17). Võrreldes 2024. aastaga suurenesid näitajad vastavalt 0,1 ja 0,2 põrsa võrra. Viimase viie aasta jooksul on elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas suurenenud 0,8 põrsa võrra.

Tabel 17. Emiste poegimistulemused aastate lõikes

Aasta	Farmide arv	Sündinud põrsaid kokku*	Elusalt sündinud põrsaid			Aastaemise kohta sündinud	
			Pesakon-nas	Noor-emise pesak	Vana-emise pesak.	Põrsaid kokku	Elusalt põrsaid
2021	28	14,7	13,4	12,5	13,6	33,0	29,9
2022	25	14,9	13,5	12,5	13,7	33,7	30,5
2023	24	15,2	13,7	12,6	14,1	34,3	31,1
2024	23	15,5	14,0	13,0	14,3	35,3	31,9
2025	21	15,6	14,2	13,1	14,4	35,6	32,4

*-sh muumiad

Vanaemistel sündis pesakonnas keskmiselt 14,4 elusat põrsast, mis oli 0,1 põrsa võrra enam kui aasta varem. Esmapoegijatel sündis keskmiselt 13,1 elusat põrsast ning ka see näitaja suurenes 0,1 põrsa võrra. Vanaemised said pesakonnas keskmiselt 1,3 elusat põrsast rohkem kui esmapoegijad.

Oluliseks majandusnäitajaks seafarmides on aastaemise kohta saadud ja võõrutatud põrsaste arv, mis kajastab komplekselt sigade söötmise, pidamise, tervise, emiste kasutamise intensiivsuse ning farmi juhtimise taset. Need näitajad on ühtlasi olulisteks eelduseks sealiha tootmise jätkusuutlikkusele.

2025. aastal sündis aastaemise kohta keskmiselt 35,6 põrsast, neist 32,4 elusalt. Mõlemad näitajad paranesid võrreldes eelneva aastaga vastavalt 0,3 ja 0,5 põrsa võrra ning heade tulemustega farmide arv suurenes. Kümnes farmis sündis aastaemise kohta üle 30 elusa põrsa ning neis farmides võõrutati aastaemise kohta üle 28 põrsa.

Kõige rohkem põrsaid aastaemise kohta saadi Viru Peekon OÜs –38,8 põrsast. Järgnesid Saimre SK OÜ (36,9), Linnamäe Peekon OÜ (36,7) ning Hinnu SF OÜ (35,6) elusa põrsaga aastaemise kohta. Kõige rohkem põrsaid aastaemise kohta võõrutati Hinnu SF OÜs –33,8 põrsast. Järgnesid Viru Peekon OÜ 33,5, Linnamäe Peekon OÜ 32,8 ning Saimre SK OÜ 32,7 võõrutatud põrsaga aastaemise kohta.

Aastaemise kohta saadud tulemused iseloomustavad emiste efektiivset kasutamist ning farmi tootmise juhtimise üldist taset. Kõrged näitajad on kooskõlas hea söötmis- ja pidamistasemega ning tõhusa taastootmise korraldusega ja loovad olulised eeldused seakasvatuse konkurentsivõime ja sealiha tootmise jätkusuutlikkuse tagamiseks.

Kasulik on analüüsida emiste viljakust tõugude kaupa, sest see annab olulist teavet karja tõulise koosseisu optimeerimiseks ning võimaldab saada sama arvu emistega rohkem põrsaid (tabel 18).

Puhtatõulistest emistest olid suurima viljakusega eesti suurt valget tõugu emised, kelle pesakonnas sündis keskmiselt 14,3 elusat põrsast. Seda oli 0,2 põrsa võrra vähem kui eelmisel aastal. Eesti maatõugu emiste pesakonnas sündis keskmiselt 13,3 elusat põrsast ehk 0,4 põrsa võrra rohkem kui 2024. aastal. Kõige viljakamad olid esimese põlvkonna ristandaretusemised LY ja YL, kellelt saadi vastavalt 14,8 ja 14,2 elusat põrsast pesakonna kohta ning võõrutati keskmiselt 13,0 ja 12,6 põrsast.

Põrsaste tootmiseks kasutatakse karjades ka tagasiristatud emiseid LxYL ja YxLY, samuti teadmata tõulise päritoluga emiseid, kuid nende viljakus jäi esimese põlvkonna ristandemiste omale alla.

Tabel 18. Viljakusnäitajad emise tõu järgi pesakonnas või aastaemise kohta

Emise tõug	Aastaemiste arv	KSP/psk*	Elusalt sündinud põrsaid				Võõrutatud põrsaid	
			Pesakonnas	Nooremise pesakonnas	Vanaemise pesakonnas	Aastaemise kohta	Pesakonnas	Aastaemise kohta
L	923	14,7	13,3	12,5	13,4	30,6	12,1	29,2
Y	1237	15,9	14,3	12,8	14,8	32,3	12,7	28,8
LxY	2661	16,1	14,8	13,5	15,1	34,5	13,0	30,3
YxL	1720	15,6	14,2	13,3	14,4	32,5	12,6	28,8
LxYL	1235	15,1	13,6	12,9	13,8	31,1	11,6	26,6
YxLY	191	13,8	11,6	11,3	11,7	23,7	10,5	21,2
Tõug teadmata	80	14,7	12,3	9,9	12,4	26,7	10,4	25,0
Kokku	8093	15,6	14,2	13,1	14,4	32,4	12,4	28,7

* -KSP/psk – kokku sündinud põrsaid pesakonnas

Tabelis 18 ei ole esitatud nende tõugude andmeid, kelle arvukus oli usaldusväärsete tulemuste esitamiseks liiga väike.

Võrreldes tagasiristamise teel saadud emiste viljakust esimese põlvkonna ristandemiste näitajatega, on aretuskarja täiendamisel otstarbekas hoida LY ja YL emiste osakaal karjas võimalikult suurena.

Viljakuse jätkuvat suurenemist toetab eeskätt esimese põlvkonna ristandemiste (LY, YL) osatähtsuse suurendamine tagasiristatud ning muude ristandite arvelt ning puhtatõuliste ja ristandemiste optimaalse arvulise suhte säilitamine karjas.

Suurima viljakusega emised kuulusid Viru Peekon OÜle, kus pesakonnas sündis keskmiselt 16,2 elusat põrsast. Järgnesid Linnamäe Peekon OÜ ja Hinnu SF OÜ, kus vastavad näitajad olid 15,7 ja 15,4 elusat põrsast pesakonna kohta.

2025. aastal võõrutati pesakonna kohta keskmiselt 12,4 põrsast, mis on 0,2 põrsa võrra rohkem kui 2024. aastal. Kõige rohkem põrsaid võõrutati Viru Peekon OÜs (14,1 põrsast pesakonna kohta), Hinnu SF OÜs (13,7) ning Saimre Seakasvatuse OÜs (13,6).

2024. ja 2025. aasta andmed näitavad (tabel 19), et eesti maatõugu emiste reproduktsiooninäitajad üldiselt paranesid. Kõige olulisem muutus ilmnis viljakuse suurenemises ning põrsaste võõrutustulemuste paranemises, samal ajal kui imikpõrsaste kadu püsis madalal ja stabiilsel tasemel. 2025. aastal vähenes jõudluskontrollialustes eesti maatõugu sigade karjades aastaemiste arv võrreldes eelneva aastaga 173 emise ehk 15,8% võrra. Hoolimata emiste arvu vähenemisest paranesid peaaegu kõik reproduktsiooninäitajad. See võib olla seotud karjades

rakendatud aretus- ja pidamistingimustega ning emiste individuaalse reproduktiivsuse suurenemisega.

Elusalt sündinud põrsaste arv pesakonna kohta suurenes kokku 0,4 põrsa võrra ning vanaemiste pesakondades samuti 0,4 põrsa võrra. Pesakonna kohta võõrutati 0,2 põrsast rohkem ning aastaemise kohta 2,0 põrsast ehk 7,4% rohkem kui 2024. aastal. Tegemist on ühe positiivsema muutusega, mis viitab emiste paremale kasutamise efektiivsusele ja edukamale põrsaste üleskasvatamisele. Imikpõrsaste kadu suurenes võrreldes eelmise aastaga vähesel määral, 0,1 protsendipunkti võrra, kuid püsis siiski kogu vaatlusaluse perioodi madalaimal tasemel.

Tabel 19. Eesti maatõugu sigade reproduktsioonijõudluse näitajad emise tõu järgi

Näitaja/Aasta	2021	2022	2023	2024	2025
Aastaemiste arv	1369	878	929	1096	923
KSP/psk	14,1	14,3	14,3	14,3	14,7
ESP/psk	12,7	12,7	12,8	12,9	13,3
ESP/NE/psk	12,3	12,2	12,1	12,5	12,5
ESP/VE/psk	12,8	12,8	13,1	13,0	13,4
VP/psk	11,5	11,5	11,6	11,9	12,1
VP/AE	26,5	26,1	24,8	27,2	29,2
Imikpõrsaste kadu, %	12,0	11,7	10,8	10,4	10,5

KSP/psk- keskmine põrsaste arv pesakonnas

ESP/psk- elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas

ESP/NE/psk- elusalt sündinud põrsaste arv nooremiste pesakonnas

ESP/VE/psk- elusalt sündinud põrsaste arv vanaemiste pesakonnas

NE – nooremis

VE – vanaemis

VP/AE/ - võõrutatud põrsaid aastaemise kohta pesakonnas

AE – aastaemis

Tabeli 20 andmed näitavad, et eesti suurt valget tõugu sigade reproduktsioonijõudlus püsis 2024. ja 2025. aastal kõrgel tasemel, kuigi aastaemiste arv vähenes ühe aasta jooksul 1436 emiselt 1237 emiseni ehk 13,9%. Emiste arvu vähenemine ei põhjustanud olulist reproduktiivsuse langust, mis viitab karjade paremale selektsioonile ning paremale emiste kasutamisele. 2025. aastal vähenes kokku sündinud põrsaste arv pesakonna kohta vähesel määral, 16,0 põrsalt 15,9 põrsani ehk 0,1 põrsa võrra. Samuti vähenes elusalt sündinud põrsaste arv pesakonna kohta 14,5 põrsalt 14,3 põrsani. Nooremiste pesakondades vähenes elusalt sündinud põrsaste arv 12,9 põrsalt 12,8 põrsani ning vanaemiste pesakondades 14,9 põrsalt 14,8 põrsani. Need muutused olid siiski väga väikesed ning näitajad püsisid kogu vaadeldud perioodi kõrgeimal tasemel.

Positiivse arenguna suurenes võõrutatud põrsaste arv pesakonna kohta 12,4 põrsalt 12,7 põrsani ehk 0,3 põrsa võrra. Ka võõrutatud põrsaste arv aastaemise kohta suurenes vähesel määral, 28,7 põrsalt 28,8 põrsani. See näitab, et põrsaste üleskasvatamise edukus ja emiste kasutamise efektiivsus paranesid vaatamata väiksemale emiste arvule.

Kõige olulisem positiivne muutus ilmnis imikpõrsaste kao vähenemises. Kui 2024. aastal oli imikpõrsaste kadu 13,0%, siis 2025. aastal langes see 11,1%-ni ehk 1,9 protsendipunkti võrra. Imikpõrsaste kao märgatav vähenemine koos suurema võõrutatud

põrsaste arvuga viitab parematele pidamis-, söötmis- ja hooldustingimustele ning põrsaste kõrgemale elujõulisusele.

Tabel 20. Eesti suurt valget tõugu sigade reproduktsioonijõudluse näitajad emise tõu järgi

Näitaja/Aasta	2021	2022	2023	2024	2025
Aastaemiste arv	1877	1619	1505	1436	1237
KSP/psk	14,4	14,9	15,5	16,0	15,9
ESP/psk	13,1	13,5	14,0	14,5	14,3
ESP/NE/psk	11,9	12,3	12,1	12,9	12,8
ESP/VE/psk	13,5	13,8	14,5	14,9	14,8
VP/psk	11,6	11,7	11,9	12,4	12,7
VP/AE/kohta	25,5	26,3	26,3	28,7	28,8
Imikpõrsaste kadu, %	11,0	12,2	14,2	13,0	11,1

KSP/psk- keskmine põrsaste arv pesakonnas

ESP/psk- elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas

ESP/NE/psk- elusalt sündinud põrsaste arv nooremiste pesakonnas

ESP/VE/psk- elusalt sündinud põrsaste arv vanaemiste pesakonnas

NE – nooremis

VE – vanaemis

VP/AE/ - võõrutatud põrsaid aastaemise kohta pesakonnas

AE – aastaemis

Tabeli 21 andmed näitavad, et ristanDEMiste (LY) reproduktsioonijõudlus paranes 2025. aastal võrreldes 2024. aastaga peaaegu kõigi peamiste näitajate osas. Samal ajal vähenes aastaemiste arv 455 emise võrra ehk 14,6%. Hoolimata emiste arvu vähenemisest paranesid reproduktsioonitulemused, mis viitab karjade paremale produktiivsusele ning tõhusamale emiste kasutamisele.

Kokku sündinud põrsaste arv pesakonna kohta suurenes 15,9 põrsalt 16,1 põrsani ehk 0,2 põrsa võrra. Elusalt sündinud põrsaste arv pesakonna kohta suurenes samuti 0,3 põrsa võrra, tõustes 14,5 põrsalt 14,8 põrsani. Nooremiste pesakondades suurenes elusalt sündinud põrsaste arv 13,3 põrsalt 13,5 põrsani ning vanaemiste pesakondades 14,9 põrsalt 15,1 põrsani. Need tulemused näitavad ristanDEMiste head viljakust ning stabiilselt kõrget reproduktiivvõimet eri vanuserühmades.

Positiivne muutus ilmnes ka võõrutustulemustes. Võõrutatud põrsaste arv pesakonna kohta suurenes 12,6 põrsalt 13,0 põrsani ehk 0,4 põrsa võrra. Võõrutatud põrsaste arv aastaemise kohta suurenes 29,3 põrsalt 30,3 põrsani ehk ühe põrsa võrra, mis näitab emiste kasutamise efektiivsuse märgatavat paranemist.

Kõige olulisem positiivne muutus toimus imikpõrsaste kao näitajas. Kui 2024. aastal oli imikpõrsaste kadu 11,9%, siis 2025. aastal langes see 10,8%-ni ehk 1,1 protsendipunkti võrra. Imikpõrsaste kao vähenemine koos suurema võõrutatud põrsaste arvuga viitab parematele pidamis- ja hooldustingimustele ning põrsaste kõrgemale elujõulisusele.

Tabel 21. Ristandemiste (LY) reproduktsioonijõudluse näitajad emise tõu järgi

Näitaja/Aasta	2021	2022	2023	2024	2025
Aastaemiste arv	1913	2867	2997	3116	2661
KSP/psk	15,0	15,2	15,6	15,9	16,1
ESP/psk	13,8	13,9	14,2	14,5	14,8
ESP/NE/psk	12,8	12,9	13,0	13,3	13,5
ESP/VE/psk	14,0	14,1	14,6	14,9	15,1
VP/psk	12,2	12,2	12,4	12,6	13,0
VP/AE/kohta	27,1	27,6	28,4	29,3	30,3
Imikpõrsaste kadu, %	10,7	11,0	11,8	11,9	10,8

KSP/psk- keskmine põrsaste arv pesakonnas

ESP/psk- elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas

ESP/NE/psk- elusalt sündinud põrsaste arv nooremiste pesakonnas

ESP/VE/psk- elusalt sündinud põrsaste arv vanaemiste pesakonnas

NE – nooremis

VE – vanaemis

VP/AE/ - võõrutatud põrsaid aastaemise kohta pesakonnas

AE – aastaemis

Tabeli 22 andmed näitavad, et ristandemiste (YL) reproduktsioonijõudlus püsis 2025. aastal võrreldes 2024. aastaga üldiselt stabiilsena ning mitmete näitajate osas ilmes paranemine. Aastaemiste arv suurenes 222 emise võrra, mis moodustas 14,8%. Emiste arvu suurenemine näitab ristandemiste YL jätkuvat tähtsust tootmiskarjades.

Kokku sündinud põrsaste arv pesakonna kohta vähenes 2025. aastal võrreldes eelneva aastaga 0,1 põrsa võrra, 15,7 põrsalt 15,6 põrsani. Elusalt sündinud põrsaste arv pesakonna kohta vähenes samal ajal 14,3 põrsalt 14,2 põrsani. Vanaemiste pesakondades vähenes elusalt sündinud põrsaste arv 14,5 põrsalt 14,4 põrsani, nooremiste pesakondades suurenes see aga 13,2 põrsalt 13,3 põrsani. Vaatamata vähestele muutustele püsisid sigivusnäitajad kõrgel tasemel.

Positiivse arenguna suurenes võõrutatud põrsaste arv pesakonna kohta 12,1 põrsalt 12,6 põrsani ehk 0,5 põrsa võrra. Samuti suurenes võõrutatud põrsaste arv aastaemise kohta 27,8 põrsalt 28,8 põrsani ehk ühe põrsa võrra. Need tulemused näitavad põrsaste paremat säilivust ning edukamat üleskasvatamist kogu imetamisperioodi jooksul.

Kõige suurem positiivne muutus toimus imikpõrsaste kao näitajas. Kui 2024. aastal oli imikpõrsaste kadu 10,7%, siis 2025. aastal vähenes see 9,5%-ni ehk 1,2 protsendipunkti võrra. Tegemist oli kogu vaatlusaluse perioodi madalaima imikpõrsaste kao tasemega.

Tabel 22. Ristandemiste (YL) reproduktsioonijõudluse näitajad emise tõu järgi

Näitaja/Aasta	2021	2022	2023	2024	2025
Aastaemiste arv	2787	1669	1388	1498	1720
KSP/psk	15,4	15,7	15,6	15,7	15,6
ESP/psk	13,9	14,1	14,1	14,3	14,2
ESP/NE/psk	13,1	13,2	13,0	13,2	13,3

Näitaja/Aasta	2021	2022	2023	2024	2025
ESP/VE/psk	14,0	14,2	14,4	14,5	14,4
VP/psk	11,7	12,0	12,0	12,1	12,6
VP/AE/kohta	28,0	29,3	28,3	27,8	28,8
Imikpõrsaste kadu, %	12,2	11,2	11,3	10,7	9,5

Kokkuvõtlikult on jõudluskontrollis olevate emiste jõudlusnäitajate muutused aastate lõikes esitatud tabelis 23.

2025. aastal püsis enamik emiste jõudlusnäitajaid võrreldes 2024. aastaga stabiilsena või paranes vähesel määral, mis näitab seakasvatuse reproduktsioonitaseme jätkuvat kõrget kvaliteeti.

Esmaseemendusvanus vähenes 244 päevalt 241 päevani, samas kui esmaspoegimisvanus suurenes 363 päevalt 366 päevani. Need näitajad jäid siiski optimaalsele tasemele ning tagavad emiste piisava füsioloogilise arengu ja pikema kasutusaja karjas.

Pesakonnas sündinud põrsaste arv suurenes 15,5 põrsalt 15,6 põrsani ehk 0,1 põrsa võrra. Elusalt sündinud põrsaste arv pesakonnas jäi 14,2 põrsa tasemele, mis näitab saavutatud kõrge viljakustaseme püsimist. Nooremiste viljakus suurenes 13,0 põrsalt 13,1 põrsani ning vanaemistel 14,3 põrsalt 14,4 põrsani. See viitab reproduktsioonivõime jätkuvale paranemisele nii nooremiste kui ka vanaemiste rühmades.

Võõrutatud põrsaste arv pesakonna kohta suurenes 12,2 põrsalt 12,4 põrsani ehk 0,2 põrsa võrra. Samal ajal vähenes imikpõrsaste kadu 11,9%-lt 11,2%-ni ehk 0,7 protsendipunkti võrra. Imikpõrsaste kao vähenemine koos suurema võõrutatud põrsaste arvuga näitab põrsaste paremat elujõulisust ning tõhusamaid pidamis- ja hooldustingimusi.

Emiste kasutusaeg väljaminekuni jäi 2,1 aasta tasemele, mis näitab karjade stabiilset kasutusstruktuuri. Pesakondade arv emise kohta vähenes 4,5 pesakonnalt 4,4 pesakonnani, kuid aastaemise kohta võõrutatud pesakondade arv jäi muutumatult 2,3 tasemele. Samal ajal suurenes aastaemise kohta sündinud põrsaste arv 35,3 põrsalt 35,6 põrsani ning elusalt sündinud põrsaste arv 31,9 põrsalt 32,4 põrsani. Võõrutatud põrsaste arv aastaemise kohta suurenes 28,0 põrsalt 28,7 põrsani ehk 0,7 põrsa võrra.

Üldiselt näitavad 2025. aasta tulemused, et emiste reproduktiivsus ja põrsaste üleskasvatamise edukus paranesid jätkuvalt.

Tabel 23. Emiste jõudlusnäitajate muutuse dünaamika

Näitaja / Aasta	2021	2022	2023	2024	2025
Esmaseemendusvanus (päeva)	245	243	241	244	241
Esmaspoegimisvanus (päeva)	367	366	362	363	366
Pesakonnas sündinud põrsaid	14,7	14,9	15,2	15,5	15,6
elusalt	13,4	13,5	13,7	14,0	14,2
nooremiselt	12,5	12,5	12,6	13,0	13,1
vanaemiselt	13,6	13,7	14,1	14,3	14,4
Võõrutatud põrsaid pesakonnas	11,7	11,8	11,9	12,2	12,4
Imikpõrsaste kadu, %	11,7	11,7	12,3	11,9	11,2

Näitaja / Aasta	2021	2022	2023	2024	2025
Kasutamine väljaminekuni					
emiste kasutusaeg, aasta	1,9	2,0	2,1	2,1	2,1
pesakondade arv	3,8	4,1	4,4	4,5	4,4
Aastaemiselt võõrutati pesakondi	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
sündinud põrsaid	33,0	33,7	34,3	35,3	35,6
neist elusalt	29,9	30,5	31,1	31,9	32,4
võõrutati	26,4	27,1	26,9	28,0	28,7

Emise aastane toodang ja strateegilised sihid

Võõrutatud põrsaste arv aastaemise kohta on üks olulisemaid emise aastase toodangu näitajaid. ETSAÜ jõudluskontrolli all olevates karjades võõrutati 2025. aastal aastaemise kohta keskmiselt ligikaudu 28,7 põrsast. Eesti seakasvatuse strateegia 2028 seab selle näitaja sihttasemeks 2030. aastaks vähemalt 30 ja 2034. aastaks vähemalt 32 põrsast (tabel 24).

Tabel 24. Emise aastane toodang - tänane tase ja strateegilised sihid.

Aasta	Võõrutatud põrsaid aastaemise kohta
2025 (ETSAÜ karjad, tegelik)	~28,7
Siht 2030 (strateegia 2028)	≥30
Siht 2034 (strateegia 2028)	≥32

Eesti seakasvatuse strateegia 2028 lisa 7 esitab detailse prognoosi nuumikute arvu ja rümpade massi kohta emise kohta aastas perioodil 2025–2034 (aluseks rümbamass 82 kg ning suremus võõrutamisest nuuma lõpuni 5%).

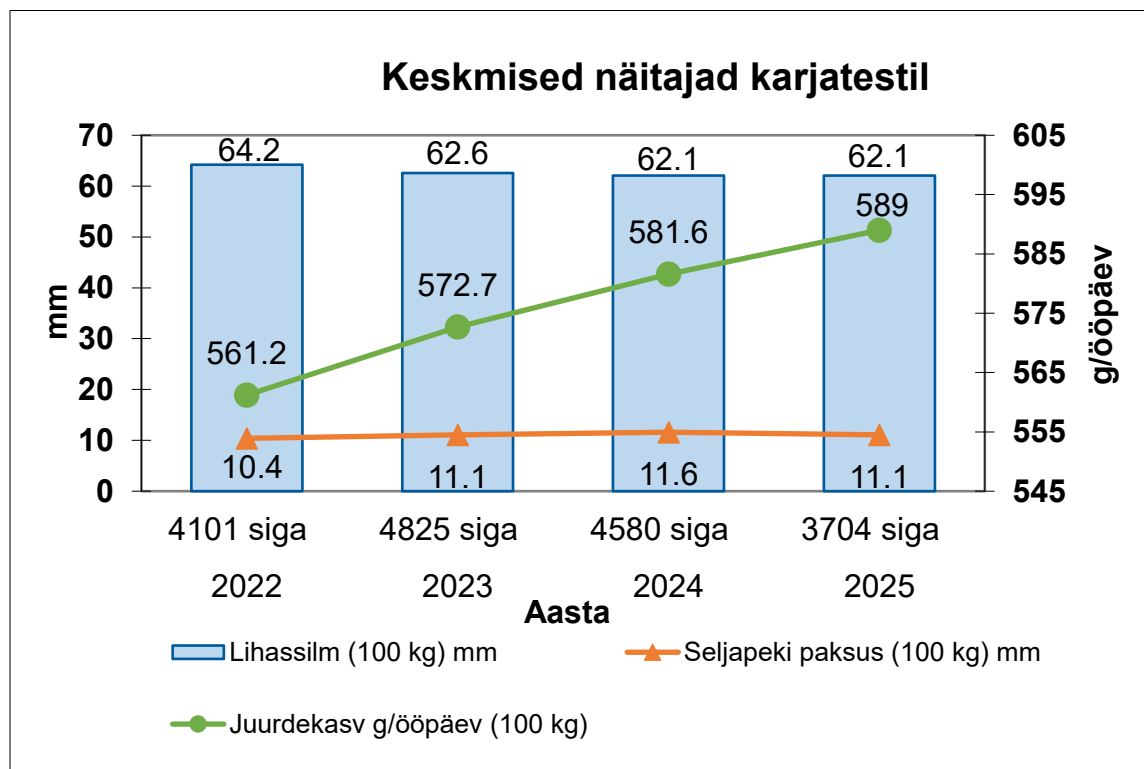
8. Ülevaade aretusloomade valikust, testimisest ja tunnustamisest. Lihajõudlus

Seemendusjaama noorkultide tunnustamisest

Seemendusjaama kuldid valitakse ETSAÜ aretusspetsialisti poolt ainult tunnustatud tipparetusfarmide karjadest, lähtudes aretusprogrammide eesmärkidest. Vajadusel imporditakse uusi kuldiliine teiste riikide tunnustatud aretuskarjadest. Enne seemendusjaama karja toomist läbivad kuldid karantiini vastavalt maakonna peaveterinaararsti poolt kehtestatud nõuetele. Karantiini läbimise kohta koostatakse akt, milles on kirjas selle läbiviimise aeg ja koht, vastutavad isikud, teostatavad veterinaarsed menetlused ja laboratoorsed uuringud ning

lõppotsus. Karantiiniperioodi lõppemisel ja vereproovide seroloogilise uuringu negatiivsete vastuste korral tuuakse noorkuldid seemendusjaama karja, kus nende välimikku hindab vähemalt neli korda aastas komisjon, mille koosseisus on Veterinaar- ja Toiduameti peaspetsialist, seemendusjaama peaspetsialist ning aretusosakonna aretusspetsialist-veterinaararst-konsulent. Kultide ülevaatuse kohta koostatakse akt.

Karja täienduseks valitakse aretusloomi karjatesti alusel, mille viib läbi aretusühistu konsulent koos loomaomaniku või tema esindajaga.

Joonis 2. Keskised näitajad karjatestil

Kokku testiti 2025 aasta jooksul 3704 noorsiga, mis on 876 siga vähem kui 2024. aastal. Sigade ööpäevane juurdekasv sünnist 100 kg saavutamiseni oli 589g, mis 2024. aastaga võrreldes suurenes 7,4g, keskmine pekipaksus oli 11,1 mm (-0,5) ja lihassilma läbimõõt 62,1 mm, mis oli võrreldes eelneva aastaga sama. Testitulemused on suhteliselt stabiilsed, aretajad püüavad neid emiste kasutusaja pikenemise ja liha kvaliteedi säilitamise eesmärgil hoida saavutatud piirides. Eesmärgiks on testimise kaudu hinnata võimalikult rohkem noorsigu, et anda objektiivsem hinnang seemendusjaamas kasutuses olevatele kultidele.

Enamuse testitud sigadest moodustasid eesti maatõugu ja eesti suurt valget tõugu emikud ja nende esimese põlvkonna ristandemised LxY ja YxL.

2025. aastal testiti karjatestil 1004 emikut, 2674 ristandemist ja 44 kuldikut (tabel 25). Ristandemistest olid 2181 esimese põlvkonna ristandid ja 493 tagasiristatud emised. Puhtatõulistest testiti eesti suurt valget tõugu emiseid 438 võrra rohkem kui eesti maatõugu sigu (vastavalt 703 ja 265).

Tabel 25. Keskmised näitajad karjatestil tõuti

Näitaja/Aasta/Tõulisus	Eesti maatõug		Eesti suur valge tõug		Djurok	
	2024	2025	2024	2025	2024	2025
Emikud						
Testitute arv	464	265	825	703	22	36
Seljapeki paksus, mm	10,2	10,1	12,9	12,4	9,8	9,2
Lihassilm, mm	65,3	65,3	62,0	62,2	64,5	65,0
Massi-iive 100 kg*, g/ööpäevas	576,0	567,0	572,0	578,0	699,0	681,0
Vanus testimisel, päeva	183,5	187,0	182,6	180,0	146,3	153,1
Kuldikud						
Testitute arv	5	10	12	13	37	21
Seljapeki paksus, mm	10,6	9,8	15,6	12,5	11,1	9,2
Lihassilm, mm	67,6	65,6	65,1	61,5	61,4	64,5
Massi-iive 100 kg, g/ööpäevas.	721	673	690	583	727	708
Vanus testimisel, päeva	146,8	150,0	162	182	143,9	146,1
Ristandid/ emikud	LxY/YxL		LxYL/YxLY			
Testitute arv	2368	2181	900	493		
Seljapeki paksus, mm	12,5	11,7	12,6	12,0		
Lihassilm, mm	63,8	63,4	65,9	64,0		
Massi-iive 100 kg, g/ööpäevas	592	596,5	564	551,5		
Vanus testimisel, päeva	180,2	177,1	190,5	191,8		

* massi-iive on taandatud 100 kg elusmassile

Kõige suurema ööpäevase juurdekasvuga paistsid silma djuroki tõugu emikud ja kuldikud, kelle vastavad näitajad olid 681 g ja 708 g. Suurima lihassilma läbimõõduga olid eesti maatõugu emikud ja kuldikud, vastavalt 65,3 mm ja 65,1 mm, samuti djuroki tõugu emikud ja kuldikud, vastavalt 65,0 mm ja 64,5 mm. Kõige nooremalt testiti djuroki tõugu emikuid ja kuldikuid, kelle testimisvanus oli vastavalt 153,1 ja 146,1 päeva. Teiste tõugude ja ristandite sead jõudsid testimisele märksa vanemalt.

2025. aastal oli vaatluse all 3417 seemendusjaama ja 253 omakarja kultide järglast (tabel 26). Seemendusjaama kultide järglaste jõudluse suhteline aretusväärtus on seemendusjaama kultidel madalam farmikultide omast (vastavalt 113,0 ja 114,3). Viljakuse suhteline aretusväärtus on aga seemendusjaama kultidel parem (vastavalt 127,7 ja 115,5).

Tabel 26. Geneetiliselt hinnatud järglaste võrdlus. Seemendusjaama kultide järglased

Tõulisus	Arv	Vanus testimisel päeva	Ööpäevane massi- iive, g	Seljape- ki pak- sus, mm***	Lihassil- ma läbi- mõõt, mm***	T- indeks	Jõud- luse SAV*	Viljaku- se SAV**
L	268	185,8	571,5	9,4	63,3	111,1	117,2	128,6
Y	710	180,2	578,2	12,0	61,2	103,9	110,0	126,7
LxY	1408	176,2	606,3	11,1	61,9	106,9	113,6	128,8
YxL	538	179,6	599	11,5	63,2	107,6	112,8	125,9
YxLY	51	188,2	550,9	11,4	59,8	105,2	108,2	123,6
LxYL	442	195,5	551,5	11,1	64,2	108,9	114,5	128,3
Kokku	3417	181,0	588,7	11,2	62,3	106,9	113,0	127,7

Tabel 27. Geneetiliselt hinnatud järglaste võrdlus. Omakarja kultide järglased

Tõulisus	Arv	Vanus testimisel päeva	Ööpäevane massi- iive, g	Seljape- ki pak- sus, mm***	Lihassil- ma läbi- mõõt, mm***	T- indeks	Jõud- luse SAV*	Viljaku- se SAV**
L	7	179,9	562,6	7,6	58,8	112,0	108,5	118,5
Y	6	167,5	588,4	11,6	56,7	102,0	111,1	115,0
YxL	240	173,1	588,6	10,1	58,9	107,4	114,5	115,0
Kokku	253	173,2	587,9	10,1	58,8	107,4	114,3	115,1

J_SAV* jõudluse aretusväärtsus

V_SAV** viljakuse aretusväärtsus

*** mõõdetud elusseal vastavalt Piglog 105 metoodikale

9. Searümpade ja liha kvaliteedi hindamine.

Eesti Tõusigade Aretusühistu (ETSAÜ) üheks olulisemaks tegevusvaldkonnaks on liikmesfarmides kasvatatud nuumikute rümpade ja liha kvaliteedi hindamine nii lihatööstustes kui ka farmide tapapunktides. Puhtatõuliste sigade ning erinevate ristanakombinatsioonide järglaste tootmis- ja kvaliteedinäitajate süstemaatiline kogumine ning analüüs võimaldab hinnata aretusprogrammide tulemuslikkust ja geneetilise arengu suunda. Saadud tulemused annavad seakasvatajatele objektiivse aluse tõukombinatsioonide, söötmisstrateegiate ja pidamistingimuste valikuks, aidates parandada tootmise efektiivsust, majanduslikku tasuvust ning sealiha kvaliteeti.

Valdav osa ETSAÜ liikmesfarmides kasvatatud nuumikutest realiseeritakse Eesti suurematesse lihatööstustesse, kus rümpad klassifitseeritakse SEUROP-süsteemi alusel. Peamisteks koostööpartneriteks on Atria, Rakvere ja Arke lihatööstus. ETSAÜ eesmärk on tagada järjepidev ja võimalikult laiapõhjaline andmekogumine, mis võimaldab hinnata kvaliteedinäitajate taset, jälgida nende muutusi ning võrrelda erinevate tõugude, ristamisskeemide ja tootmissüsteemide tulemusi.

Käesolevas aruandes on esitatud ülevaade ETSAÜ liikmesfarmidest pärinevate nuumikute peamistest rümba- ja lihakvaliteedinäitajatest. Analüüsi tulemused võimaldavad tootjatel võrrelda oma karjade tulemusi sektori keskmiste näitajatega, hinnata rakendatavate aretus- ja tootmisvõtete efektiivsust ning teha andmepõhiseid otsuseid tootmise konkurentsivõime ja toodangu kvaliteedi parandamiseks.

9.1. Rümpade tailihasisalduse muutuse dünaamika aastatel 2020–2025

Esitatud andmed iseloomustavad realiseeritud searümpade rümba- ja kvaliteedinäitajate muutusi aastatel 2020–2025 (tabel 28). Oluline on arvestada, et 2025. aasta andmestik sisaldab esmakordselt lisaks Atria Lihatööstusele ka Rakvere ja Arke Lihatööstustes realiseeritud rümpasid, samas kui varasemad andmed pärinevad üksnes Atriast.

Rümba keskmine mass on vaadeldud perioodil püsinud suhteliselt stabiilsena, jäädes vahemikku 80,0–82,1 kg. Viimastel aastatel on täheldatav kerge langus, millega kaasneb seljapeki paksuse suurenemine. See viitab rümpade mõningasele rasvasuse kasvule.

Tailihasisaldus on püsinud kõrgel tasemel, kõikudes vahemikus 59,4–60,2%. Alates 2023. aastast on ilmnenud tagasihoidlik langustrend, mida kinnitavad nii seljapeki paksuse suurenemine kui ka seljalihase läbimõõdu vähenemine. Need muutused osutavad rümpade lihasuse vähesele langusele ja rasvkoe osakaalu suurenemisele.

SEUROP-klassifikatsioonis domineerivad kogu perioodi jooksul E- ja S-klass. E-klassi rümpade osatähtsus suurenes 53,6 protsendilt 2020. aastal 57,0 protsendini 2024. aastal. S-klassi osakaal saavutas kõrgeima taseme 2022. aastal (55,9%), kuid vähenes 2025. aastaks 43,4 protsendini. U-klassi rümpade osakaal jäi kogu perioodi vältel väikeseks ega mõjutanud oluliselt üldist kvaliteedistruktuuri.

Kokkuvõte. Aastatel 2020–2025 püsis realiseeritud searümpade kvaliteet üldjoontes stabiilne. Rümba mass ja tailihasisaldus muutusid vähe, kuid viimastel aastatel ilmnes lihasuse kerge vähenemine, millega kaasnes rasvasuse mõningane suurenemine. SEUROP-klassifikatsiooni põhjal säilis kõrge lihasusega E- ja S-klassi rümpade osakaal, mis kinnitab ETSAÜ liikmesfarmide, nuumikute jätkuvalt head kvaliteeditaset.

Tabel 28. Lihatööstustesse realiseeritud sigade rümpade lihasuse muutuse dünaamika

Näitaja	Aasta					
	2020	2021	2022	2023	2024	2025*
Rümpade arv	47 506	92 097	87 664	86 953	102 540	129 342
Rümbamass, kg	81,3	81,6	80,0	80,9	82,1	81,8
Rümba tailiha- sisaldus, %	59,4	60,2	60,2	60,0	59,8	59,7
Seljapeki paksus, mm	13,0	12,4	12,4	12,6	13,3	13,6
Seljalihase läbimõõt, mm	61,1	62,7	62,9	62,4	62,2	62,1
S	42,9	54,7	55,9	51,5	42,6	43,4
E	53,6	44,7	43,7	48,0	57,0	56,0
U	3,5	0,6	0,4	0,5	0,4	0,6

* Märkus: Lisatud ka Rakvere ja Arke Lihatööstuste andmed

9.2. Farmidevaheline võrdlus rümpade kvaliteedinäitajate alusel

Tabelis 29 on esitatud lihatööstustesse realiseeritud nuumikute rümpade kvaliteedinäitajad farmide lõikes. Andmed võimaldavad hinnata tootmistulemuste varieeruvust ning võrrelda farmide saavutusi rümbamassi, tailihasisalduse, seljapeki paksuse, seljalihase läbimõõdu ja SEUROP-klassifikatsiooni alusel.

Tabel 29. Lihatööstustesse realiseeritud nuumikute rümpade kvaliteedi näitajad farmide lõikes (periood 01.01. kuni 31.10.2025 a). (roheline värv tähistab tulba piires suuremat väärtust, kollane väiksemat; va seljapekipaksusel, kus see on vastupidine)

Farm	Nuumi- kute arv	Rümba, mass kg	Tailiha- sisaldus, %	Seljapeki paksus, mm	Lihase läbimõõt, mm	SEUROP klassid, % rümpadest		
						S	E	U
1. ¹	5010	78,9	59,4	13,5	62,0	35,0	64,5	0,5
2. ¹	15507	80,8	59,1	13,8	61,8	30,3	69,1	0,6
3. ¹	21457	81,3	59,4	13,4	62,0	36,6	63,2	0,2
4. ¹	7714	80,7	59,4	13,5	62,1	34,6	65,1	0,3
5. ¹	993	83,2	58,8	14,2	62,4	24,1	75,8	0,1
6. ¹	3390	81,8	59,0	14,8	62,4	26,4	73,5	0,1
7. ¹	9228	83,7	59,1	13,8	62,5	30,5	69,3	0,2
8. ¹	6348	83,3	58,9	14,2	62,4	26,4	73,3	0,3
9. ¹	2463	82,9	58,8	14,1	62,0	25,2	74,6	0,2
10. ¹	6719	81,2	59,4	13,5	61,7	36,5	63,3	0,1
11. ¹	3477	81,9	58,9	14,8	62,1	26,8	72,9	0,3
12. ¹	83	85,7	59,0	13,8	63,5	28,9	71,1	0,0
14. ²	2657	82,4	59,9			52,8	46,6	0,6
15. ²	12771	85,4	60,2			58,1	41,9	0,0
16. ²	24625	81,1	61,3			75,0	25,0	0,0
17. ²	1550	79,9	59,2			35,7	64,1	0,2
18. ²	1350	80,2	59,4			40,6	59,4	0,0
19. ²	176	86,6	59,1			35,8	63,1	1,1
20. ²	133	79,1	60,0			52,6	47,4	0,0
21. ²	193	88,2	59,4			44,0	53,9	2,1
22. ²	100	84,5	59,1			37,0	63,0	0,0
23. ³	1661	80,1	58,1	15	59,7	20,4	69,5	10,1
24. ³	910	82,5	57,9	15,3	59,8	20,4	66,2	13,4
25. ³	295	78,9	58,8	13,5	59,2	31,5	61,4	7,1
26. ³	174	82,8	57,6	15,5	58,5	14,9	73,0	12,1
27. ³	180	85,5	56,8	16,5	59,3	7,5	77,6	14,9

¹Atria Valga LT, ²Maag Rakvere LT, ³Arke LT

Valga lihatööstusse tarninud farmides (1–12) jäi rümbamass vahemikku 78,9–85,7 kg ning tailihasisaldus 58,8–59,4%, mis viitab suhteliselt ühtlastele tootmistulemustele. Seljapeki paksus varieerus 13,4–14,8 mm ja seljalihase läbimõõt 61,8–63,5 mm, peegeldades sarnaseid genotüüpe ning ühtlustatud söötis- ja pidamistingimusi. SEUROP-klassifikatsioonis domineeris E-klass, mille osakaal ulatus 63,2–75,8%-ni. S-klassi rümpade osakaal oli üksikutes farmides üle 35%, samas kui U-klassi osakaal jäi alla 0,6%.

Rakvere lihatööstusse realiseeritud sigade rümpade kvaliteedinäitajad olid varieeruvad. Rümbamass jäi vahemikku 79,1–88,2 kg, kusjuures farmides 19 ja 21 registreeriti suurimad keskmised rümbamassid. Kõrgema rümbamassiga ei kaasnenud siiski suurem tailihasisaldus, mis viitab rasvkoe suuremale osakaalule. Kõrgeim tailihasisaldus registreeriti farmides 16 (61,3%) ja 20 (60,0%). Farmis 16 saavutati ka suurim S-klassi rümpade osakaal (75%), samal ajal kui farmis 21 oli kõrgeim U-klassi osakaal (2,1%).

Arke lihatööstusse realiseeritud rümpadel oli võrreldud tööstustest madalaim tailihasisaldus, jäädes vahemikku 56,8–58,8%. Nende rümpade seljapekk oli paksem (15,3–16,5 mm) ning U-klassi osakaal suurem, ulatudes 7,1–14,9%-ni, mis viitab tagasihoidlikumale lihasusele.

Eraldi väärrib esiletõstmist farm 15, kus saavutati kõrge rümbamassi juures ka väga hea tailihasisaldus (60,2%). Selline tulemus näitab head tasakaalu rümbamassi ja lihasuse vahel ning osutab tõhusa aretus-, söötis- ja pidamisstrateegia rakendamisele.

Kokkuvõte. Farmidevaheline võrdlus näitab, et ETSAÜ liikmesfarmide nuumikute rümpade kvaliteet on üldiselt kõrge, kuid tootmistulemused erinevad nii lihatööstuste kui ka farmide lõikes. Parimad tulemused saavutati farmides, kus suur rümbamass oli ühendatud kõrge tailihasisalduse ja õhukese seljapeki paksusega. Kogutud andmestik annab olulist teavet aretus- ja tootmisotsuste tegemiseks ning võimaldab suunata tegevusi rümpade lihasuse ja tootmise efektiivsuse edasiseks parandamiseks.

9.3. Lihatoöstustesse realiseeritud nuumikute rümpade kvaliteedi näitajate analüüs farmide lõikes

Tabelis 30 on esitatud viie ETSAÜ farmi nuumsigade rümpade kvaliteedinäitajad. Farmi 1 nuumikud realiseeriti Otepää Lihatoöstusesse Edgar, farmide 2, 4 ja 5 toodang Arke Lihatoöstusesse ning farmi 3 toodang Vasula Lihatoöstusesse. Andmed näitavad farmidevahelisi erinevusi nii rümbaomadustes kui ka nuumajõudluse näitajates.

Parimad tulemused rümba lihasuse ja kasvujõudluse osas saavutati farmis 1. Selle farmi sigadel oli kõrgeim tailihasisaldus (59,6%), mis oli seotud väiksema seljapeki paksusega (nelja mõõtme keskmine 16,4 mm). Samuti registreeriti seal suurim ööpäevane juurdekasv (741 g), kõrgeim arvestuslik rümba juurdekasv (534 g) ning lühim tapmisvanus (148 päeva), mis viitab intensiivsele ja efektiivsele nuumamisele.

Farmi 4 sead paistsid silma suurima rümbamassi (83,7 kg) ja pikima rümba pikkusega (101 cm). Samas oli nende rümpadel keskmisest paksem seljapekk (19,3 mm), mis mõjutas tailihasisaldust (58,3%). Vaatamata sellele jäi lihasus teiste farmidega võrreldes konkurentsivõimelisele tasemele.

Farmides 2 ja 5 olid nii ööpäevane kui ka arvestuslik rümba juurdekasv tagasihoidlikumad ning nuumaperiood pikem. Mõlemas farmis ulatus sigade tapmisvanus 175 päevani, mis vähendas kasvuintensivsust, kuigi rümbamass ja muud mõõtmed olid üldiselt head.

Lihakvaliteedi hindamisel jäid m. longissimus dorsi elektrijuhtivuse väärtused kõigis farmides kvaliteetse sealihaga iseloomulikku vahemikku. Farmis 5 mõõdeti madalaim elektrijuhtivus (3,5 mS), mis viitab paremale vee sidumisvõimele ning väiksemale PSE-tüüpi

kvaliteedihälvete riskile. Ka ülejäänud farmide näitajad kinnitavad sealiha head tehnoloogilist kvaliteeti.

SEUROP-klassifikatsioonis domineeris kõigis farmides E-klass. Farmis 1 oli suurim S-klassi rümpade osakaal, mis kinnitab selle farmi nuumikute väga head lihasust ja kvaliteedi ühtlust.

Kokkuvõtte. Farmidevahelised erinevused olid seotud eeskätt nuumamise intensiivsuse, tapmisvanuse ja rümba koostisega. Kõige paremad tulemused tailihasisalduse ja kasvujõudluse osas saavutati farmis 1, kus oli ühendatud suur lihasus, kiire kasv ja lühike nuumaperiood. Farmi 4 sead eristusid suurima rümbamassi ja pikima rümba poolest. Kõigis farmides vastasid lihakvaliteedi näitajad kvaliteetse sealiha nõuetele ning E-klassi rümpade suur osakaal kinnitas üldiselt head tootmistaset.

Tabel 30. ETSAÜ liikmete farmidest pärinevate seemendusjaama kultide järglaste searümpade kvaliteedinäitajad farmide lõike perioodil 01.01 kuni 31.10.2025.a

Näitajad/farm	Farm 1	Farm 2	Farm 3	Farm 4	Farm 5
Rümpade arv	271	182	318	179	304
Rümbamass, kg	79,3	81,4	77,6	83,7	80,8
Rümba pikkus, cm	96,1	100,5	96,0	101,0	100,2
Spp 6-7 roie, mm	17,3	22,7	19,4	20,5	21,2
Spp 4 mõõtme keskmine	16,4	20,5	18,8	19,3	19,4
Rümba tailihasisaldus, %	59,6	58,5	58,4	58,3	58,1
S klass	48,5	22,6	34,6	34,1	22,7
E klass	51,5	70,1	54,4	53,6	70,1
U klass	0,0	6,8	11,0	12,3	7,2
Lihaskoe (<i>m. longissimus dorsi</i>) elektrijuhtivus, mS	4,0	3,9	3,7	3,8	3,5
Ööpäevane juurdekasv, g/päevas	741	641	662	665	641
Rümba arvestuslik juurdekasv, g/päevas	534	461	477	479	462
Tapmisvanus, päeva	148	175	164	175	175

Spp – seljapeki paksus

9.4. Erinevatest ristamiskombinatsioonidest saadud nuumikute rümpade kvaliteedi hindamine.

2025. aastal jätkus ETSAÜ liikmesfarmidest pärinevate puhtatõuliste ning erinevate ristamisskeemidega saadud ristandsigade rümpade kvaliteedi hindamine lihatööstustes ja farmide tapapunktides. Hindamine tugineb ETSAÜ aretusprogrammidele ning annab seakasvatajatele objektiivset teavet sigade rümbakvaliteedi kohta. Tulemused võimaldavad teha põhjendatud valikuid karja uuendamisel ja suunata aretustööd vastavalt tootmiseesmärkidele.

Erinevate ristamiskombinatsioonide hindamisel analüüsiti 530 DxLY, 331 DxYL ja 233 valgete tõugude ristandit (LxY, LxYL ja LxLY). Tabeli 31 andmed võimaldavad hinnata nii ristamisskeemide kui ka liinide mõju nuumikute rümbakvaliteedile.

DxLY ristandeid iseloomustas kõrge ja ühtlane rümbakvaliteet. Nende keskmine elusmass oli 109,6 kg, rümbamass 78,9 kg ja rümba pikkus 96,5 cm, mis jäi väiksemaks kui DxYL ja LxYL ristanditel. Samas oli seljapekk õhem nii 6.–7. roide kohal (18,7 mm) kui ka nelja mõõtmise keskmisena (17,9 mm), mis väljendus suuremas tailihasisalduses. DxLY ristandite keskmine tailihasisaldus ulatus 59,0%-ni ning S-klassi rümpade osakaal 40,2%-ni, mis olid kõigi võrreldud rühmade parimad näitajad.

DxYL ristandid paistsid silma suurema elus- ja rümbamassi (112,2 ja 80,8 kg) ning pikema rümbaga (100,0 cm). Nende seljapekk oli paksem ning tailihasisaldus madalam (58,1%). S-klassi rümpade osakaal oli vaid 23,4%, samas kui E- ja U-klassi rümpade osakaal ulatus vastavalt 69,0% ja 7,6%-ni. Lisaks iseloomustasid neid aeglasem kasv ja pikem tapmisvanus.

Valgete tõugude ristandite tulemused paiknesid üldiselt DxLY ja DxYL vahel. LxYL ristanditel olid suurimad elus- ja rümbamassid (116,5 ja 83,9 kg) ning pikimad rümbad (102,4 cm), kuid nende suurem seljapeki paksus ja kõrgem U-klassi rümpade osakaal vähendasid üldist kvaliteeti. LxY ristandite tailihasisaldus oli 58,6% ning S-klassi rümpade osakaal 34,8%. LxLY ristandeid iseloomustasid paksem seljapekk ja madalam tailihasisaldus (58,4%), mistõttu nende kvaliteedinäitajad sarnanesid rohkem DxYL ristanditega.

Tulemused kinnitavad, et ristamisskeem mõjutab oluliselt rümba kvaliteeti. Võrreldes DxYL ristanditega olid DxLY ristandite rümbad väiksema massi ja lühema pikkusega, kuid õhema seljapeki, kõrgema tailihasisalduse ning märksa suurema S-klassi rümpade osakaaluga. Samuti iseloomustasid neid parem kasvukiirus ja lühem tapmisvanus. See näitab, et LY emiskombinatsiooni kasutamine djuroki kuldiga ristamisel võimaldab saada kvaliteedikesksema rümbatüübi kui YL kombinatsiooni kasutamine.

Kokkuvõte. Analüüs näitab, et djuroki tõu kasutamine lõpp-ristamises parandab eelkõige rümba lihasust ja kvaliteediklasside jaotust. Kõige selgemalt avaldus see DxLY ristandites, kellel registreeriti kõrgeim tailihasisaldus, õhem seljapekk, suurim S-klassi rümpade osakaal ning parem nuumajõudlus. Djuroki geneetiline mõju väljendus samaaegselt nii kiiremas kasvus kui ka soodsamas lihasuse ja rasvasuse suhtes. Geneetiliste eeliste lõplik avaldumine sõltus siiski farmi söötmis- ja pidamistingimustest, mis määravad rümba kvaliteedi kujunemisel olulise osa tulemuste varieeruvusest.

Tabel 31. ETSAÜ liikmete farmidest pärinevate kultide järglaste searümpade kvaliteedinäitajad ristamiskombinatsioonide lõikes perioodil 01.01–31.10.2025

Näitajad/ Tõukombinatsioon	DxLY kokku	DxLY (Liin 8)	DxLY (Liin 9)	DxYL kokku	DxYL (Liin 8)	DxYL (Liin 9)	LxY	LxYL	LxLY
Rümpade arv	530	210	320	331	49	282	135	57	41
Elusmass, kg	109,6	109,5	109,7	112,2	112,2	112,2	110,0	116,5	110,9
Rümbamass, kg	78,9	78,8	79,0	80,8	80,8	80,8	79,4	83,9	79,9
Rümbapikkus, cm	96,5	96,6	96,5	100,0	99,3	100,1	97,7	102,4	98,7
Spp 6-7 roie, mm	18,7	18,9	18,6	21,2	20,6	21,3	19,9	19,3	20,7
Spp 4 mõõtme keskmise	17,9	18,2	17,7	19,5	19,3	19,5	19,0	18,6	19,8

Näitajad/ Tõukombinatsioon	DxLY kokku	DxLY (Liin 8)	DxLY (Liin 9)	DxYL kokku	DxYL (Liin 8)	DxYL (Liin 9)	LxY	LxYL	LxLY
Rümba tailihasisaldus %	59,0	58,9	59,0	58,1	58,8	58,0	58,6	58,6	58,4
sh S klass	40,2	41,0	39,4	23,4	34,5	21,3	34,8	38,6	24,4
E klass	55,3	54,3	55,9	69,0	59,4	70,9	57,1	50,9	68,5
U klass	4,5	4,7	4,7	7,6	6,1	7,8	8,1	10,5	7,3
Lihaskoe (m. longissimus dorsi) elektrijuhtivus, mS	3,9	3,9	3,9	3,5	3,6	3,5	3,6	3,8	3,6
Ööpäevane juurdekasv, g/päevas	703	694	706	642	659	685	666	662	653
Rümba arvestuslik juurdekasv, g/päevas	506	500	510	463	474	493	480	476	470
Tapmisvanus, päeva	156,9	158,7	155,7	174,8	171,4	179,4	165, 8	177,0	170,2

9.5. Djuroki kultide mõju järglaste searümpade kvaliteedinäitajatele farmide lõikes

Tabelis 32 esitatud andmed võimaldavad hinnata DxLY ristandite rümbakvaliteeti farmide lõikes ning võrrelda djuroki liinide 8 ja 9 mõju nuumikute kasvule ja lihasusele. Analüüs põhineb elus- ja rümbamassi, rümba morfoloogiliste näitajate, seljapeki paksuse, tailihasisalduse, SEUROP-klasside ning nuumajõudluse näitajate võrdlusel kolmes ETSAÜ liikmesfarmis.

Farm 1 paistab silma parimate rümbakvaliteedi näitajatega. DxLY ristandite keskmine tailihasisaldus ulatus 59,6%-ni ning seljapekk oli kõigist farmidest kõige õhem: 6.–7. roide piirkonnas 17,2 mm ja nelja mõõtmise keskmisena 16,5 mm. Selle tulemusena moodustasid S-klassi rümbad ligi poole kõigist rümpadest (49,8%) ning U-klassi rümbad puudusid. Elus- ja rümbamass olid mõõdukad, vastavalt 110,4 ja 79,5 kg, kuid ööpäevane juurdekasv oli suur (744 g) ning tapmisvanus madalaim (148,5 päeva). Tulemused viitavad hästi juhitud ja kvaliteedikesksele nuumamisele.

Farmis 2 olid rümbakvaliteedi näitajad keskmisel tasemel. Tailihasisaldus oli 58,4% ning seljapekk paksem kui farmis 1, nelja mõõtmise keskmisena 18,6 mm. S-klassi rümpade osakaal oli 34,3% ning U-klassi rümpade osakaal 10,5%, mis viitab suuremale kvaliteedi varieeruvusele. Ööpäevane juurdekasv oli 672 g ning tapmisvanus ületas 160 päeva, iseloomustades aeglasemat nuumatsükli.

Farm 3 eristus suurimate elus- ja rümbamassidega, vastavalt 112,1 ja 80,7 kg, ning pikimate rümpadega, mille keskmine pikkus ületas 100 cm. Samas oli seljapekk kõige paksem: 22,9 mm 6.–7. roide kohal ja 20,8 mm nelja mõõtmise keskmisena. Tailihasisaldus oli 58,5%, kuid SEUROP-klassifikatsioonis domineeris E-klass (69,4%) ning S-klassi rümpade osakaal jäi 26,4%-ni. Farmis registreeriti ka madalaim ööpäevane juurdekasv (650 g) ja kõrgeim

tapmisvanus (176,6 päeva), mis viitab pikemale nuumaperioodile ning suuremale rasvkoe ladestumisele.

Liinide võrdlus näitab, et liin 8 järglased saavutasid enamasti veidi suurema elus- ja rümbamassi ning paremad lihasuse näitajad kui liini 9 järglased. Farmis 1 olid erinevused väikesed, kuid liini 8 rümbad olid mõnevõrra raskemad ja suurema S-klassi osakaaluga. Farmis 2 avaldus liini 8 eelis selgemalt õhema seljapeki, kõrgema tailihasisalduse ja suurema S-klassi rümpade osakaalu kaudu. Sama suundumus ilmnes ka farmis 3, kuigi seal vähendasid pidamis- ja söötmingimused liinidevaheliste erinevuste ulatust.

Kokkuvõttes mõjutas DxLY ristandite rümbakvaliteeti farmikeskkond tugevamalt kui djuroki liinide erinevused. Farm 1 tingimused võimaldasid realiseerida kõrge lihasuse ja soodsa kvaliteediklasside jaotuse, samas kui farmides 2 ja eriti 3 kaasnes pikema nuumaperioodiga suurem rasvkoe ladestumine ning väiksem S-klassi rümpade osakaal. Tulemused kinnitavad, et geneetilise potentsiaali realiseerumine sõltub olulisel määral söötmis- ja pidamistingimustest.

Lühikokkuvõtte djuroki liinide 8 ja 9 võrdlusest. Djuroi liini 8 järglastel registreeriti üldiselt väiksem seljapeki paksus, suurem tailihasisaldus ja kõrgem S-klassi rümpade osakaal. Kuigi liini 9 järglased saavutasid mõnes farmis võrreldava kasvujõudluse, olid nende rümbad keskmiselt rasvasemad ning kvaliteediklasside jaotus vähem soodne. Vaatamata suhteliselt väikestele erinevustele avaldus liini 8 eelis rümbakvaliteedi näitajates järjekindlalt kõigis farmides.

Tabel 32. Djuroki kultide mõju järglaste searümpade kvaliteedinäitajatele farmide lõikes (01.01–31.10.2025)

Näitajad/Farm	Farm 1			Farm 2			Farm 3		
	DxLY (Liin 9)	DxLY (Liin 8)	Kokku	DxLY (Liin 9)	DxLY (Liin 8)	Kokku	DxLY (Liin 9)	DxLY (Liin 8)	Kokku
Rümpade arv	195	54	249	89	121	210	37	35	72
Elusmass, kg	109,1	112,9	110,4	107,6	108,0	107,9	114,8	109,2	112,1
Rümbamass, kg	79,0	81,3	79,5	77,5	77,8	77,7	82,7	78,6	80,7
Rümbe pikkus, cm	95,9	96,5	96,1	95,7	95,8	95,7	101,4	99,7	100,6
Spp 6-7 roie, mm	17,2	17,2	17,2	20,3	18,2	19,1	22,0	23,8	22,9
Spp 4 mõõtme keskmine	16,4	16,6	16,5	19,6	17,8	18,6	21,6	20,1	20,8
Rümbe tailihasisaldus %	59,6	59,7	59,6	58,1	58,7	58,4	58,1	58,8	58,5
sh S klass	48,7	49,1	49,8	28,1	38,8	34,3	16,2	37,1	26,4
E klass	51,3	50,9	51,2	58,4	52,9	55,2	75,7	62,9	69,4
U klass	0,0	0,0	0,0	13,5	8,3	10,5	8,1	0,0	4,2
Ööpäevane juurdekasv, g/päevas	742	756	744	662	679	672	650	650	650

Näitajad/Farm	Farm 1			Farm 2			Farm 3		
	DxLY (Liin 9)	DxLY (Liin 8)	Kokku	DxLY (Liin 9)	DxLY (Liin 8)	Kokku	DxLY (Liin 9)	DxLY (Liin 8)	Kokku
Rümba arvestuslik juurdekasv, g/päevas	534	548	536	477	489	484	468	468	468
Tapmisvanus, päeva	148,5	149,5	148,5	163,4	160,0	161,5	176,6	168,1	172,5

Spp – seljapeki paksus

10. Kokkuvõte

2025. aasta aretusaruanne annab ülevaate Eesti Tõusigade Aretusühistu aretusprogrammide rakendamisest, seakasvatuse jõudluskontrolli tulemustest ning aretustöö peamistest saavutustest.

Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli AS andmetel oli 31. detsembri 2025. aasta seisuga jõudluskontrollis 21 seakarja, kus peeti kokku 9056 põhikarja siga. Võrreldes 2024. aastaga vähenes karjade arv ühe võrra ning põhikarja sigade arv 668 looma võrra. Jõudluskontrollialused seakarjad paiknesid kümnes maakonnas. Ligikaudu 72,5% kõigist jõudluskontrollis olnud sigadest peeti Lääne-Virumaal, Saaremaal ja Harjumaal. Kõige rohkem sigu oli Lääne-Virumaal (3163), järgnesid Saaremaa (2146) ja Harjumaa (1258). Ülejäänud maakondades jäi sigade osakaal alla 7%. Põlva-, Valga-, Hiiu-, Pärnu- ja Raplamaal jõudluskontrollialuseid seakarju ei olnud.

Jõudluskontroll tugineb ETSAÜ aretusprogrammidele, mis hõlmavad nii puhtatõuliste kui ka ristandsigade kasvatamist. Aasta lõpus moodustasid ristandsead 73,4%, puhtatõulised sead 25,8% ning teadmata tõuga sead 0,8% jõudluskontrollialuste sigade koguarvust. Puhtatõulistest emapoolsetest tõugudest oli arvukaim eesti suur valge (14,9%), järgnes eesti maatõug (9,8%). Djuroki tõugu sigu oli 99 ehk 1,1% sigade koguarvust.

ETSAÜ aretusprogramm soovib põrsatootmises kasutada emasloomadena eelkõige esimese põlvkonna ristandemiseid LY ja YL, keda iseloomustavad head sigimisomadused ja kõrge viljakus. Ka 2025. aastal olid need ristandtüübid karjades kõige arvukamalt esindatud. Valdavalt kasutati ristandaretusemistena loomi, kelle isa oli eesti maatõugu kult ja ema eesti suurt valget tõugu emis, mis vastab aretusprogrammis soovitatud ristamisskeemile.

Jõudluskontrolli tulemused näitasid, et sigade jõudlusnäitajad püsisid aretuseesmärkidega kooskõlas. Eesti maatõugu sigade ööpäevane massiive testimisel oli 571 g, pekipaksus 10,1 mm ja seljalihase läbimõõt 65,3 mm. Eesti suure valge tõu vastavad näitajad olid 580 g, 12,4 mm ja 62,2 mm. Ristanditel (L×Y ja Y×L) olid näitajad vastavalt 597 g, 11,7 mm ja 63,4 mm.

ETSAÜ üheks olulisemaks tegevusvaldkonnaks on kõrge aretusväärtusega kuldisperma tootmine liikmesfarmidele. Seemendusjaama geneetilise potentsiaali täiendamiseks imporditi 2025. aastal Norrast viis landrassi-, neli jorkširi- ja viis djuroki tõugu noorkulti. Lisaks võeti seemendusjaama 13 djuroki tõugu kultu Saimre Seakasvatuse OÜ Mägise farmist. Aasta lõpus oli seemendusjaamas kokku 57 kultu, neist üheksa eesti maatõugu, viis eesti suurt valget ja 43 djuroki tõugu.

Seemendusjaamast realiseeriti 58,6 tuhat doosi kuldispermat, mida oli 5,7% vähem kui aasta varem. Tumedatelt tõugudelt saadud tootmissperma moodustas 78,5% kogu realiseeritud spermast. Lisaks Eesti turule eksporditi spermata ka Leetu ja Läti.

Emiste reproduktsioonijõudlus paranes jätkuvalt. Kõige viljakamad olid esimese põlvkonna ristandemised $L \times Y$ ja $Y \times L$, kelle pesakondades sündis vastavalt 14,8 ja 14,2 elusat põrsast. $L \times Y$ ristandemistelt saadi aastaemise kohta keskmiselt 34,5 elusat ja 30,3 võõrutatud põrsast, mis olid jõudluskontrolli parimad tulemused. Puhtatõulistest emistest olid viljakamad eesti suure valge tõu emised, kelle pesakondades sündis keskmiselt 14,3 elusat põrsast.

Populatsiooni tasemel sündis emise pesakonnas esmakordselt keskmiselt 15,6 põrsast, neist elusalt 14,2. Viimase viie aastaga suurenes elusalt sündinud põrsaste arv pesakonna kohta 0,8 ning võõrutatud põrsaste arv 2,3 võrra. Vanaemistel sündis keskmiselt 14,4 elusat põrsast pesakonna kohta, mis ületas nooremiste vastavat näitajat 1,3 põrsa võrra.

Aastaemise kohta sündis keskmiselt 35,6 põrsast, neist elusalt 32,4 ning võõrutati 28,7 põrsast. Tõugude lõikes paranes enamik reproduktsiooninäitajaid. Eesti maatõugu sigadel suurenes nii sündinud kui ka võõrutatud põrsaste arv. Esimese põlvkonna ristandemistel paranesid viljakusnäitajad ning vähenes imikpõrsaste kadu. Näitajate paranemine ja heade tulemustega farmide arvu kasv kinnitavad aretustöö tulemuslikkust.

Olulisemad karja taastootmist iseloomustavad näitajad on saavutanud stabiilse taseme. Emiseid seemendati esmakordselt keskmiselt 241 päeva vanuselt ning esmapoegimine toimus 366 päeva vanuselt. Need näitajad toetavad emiste pikemat kasutust ja suuremat elueatoodangut.

Searümpade ja liha kvaliteedi hindamise tulemused kinnitasid, et ETSAÜ liikmesfarmides toodetud nuumikute rümbakvaliteet püsis heal tasemel. Aastatel 2020–2025 olid rümpade keskmine mass ja tailihasisaldus suhteliselt stabiilsed, kuigi viimastel aastatel on täheldatud lihasuse kerget vähenemist ja seljapeki paksuse mõningast suurenemist. Sellest hoolimata moodustasid valdava osa realiseeritud rümpadest kõrge lihasusega E- ja S-klassi rümbad.

Farmidevaheline võrdlus näitas, et rümbakvaliteeti mõjutavad lisaks geneetilistele teguritele olulisel määral söötmine, pidamistingimused ja nuumamise intensiivsus. Parimad tulemused saavutati farmides, kus kõrge rümbamass oli ühendatud suure tailihasisalduse, õhema seljapeki ja kiire kasvuga. Kõigis uuritud farmides vastasid lihakvaliteedi näitajad kvaliteetse sealiha nõuetele ning elektrijuhtivuse väärtused viitasid heale tehnoloogilisele kvaliteedile.

Ristamiskombinatsioonide võrdlus kinnitas aretusskeemi olulist mõju rümbakvaliteedile. Parimad tulemused saavutati djuroki kultide ja LY ristandemiste järglastel ($D \times LY$), kelle rümpasid iseloomustasid õhem seljapekk, kõrgem tailihasisaldus, suurem S-klassi rümpade osakaal ning parem nuumajõudlus. Võrreldes $D \times YL$ ristanditega olid nende rümbad kvaliteedinäitajate poolest ühtlasemad ja lihasemad.

Djuroki liinide võrdlus näitas, et liini 8 järglastel oli mõnevõrra parem rümbakvaliteet kui liini 9 järglastel. Neid iseloomustasid õhem seljapekk, kõrgem tailihasisaldus ja suurem S-klassi rümpade osakaal. Samas ilmnes, et farmikeskkonna mõju ületas liinidevahelised geneetilised erinevused, mistõttu sõltub aretuspotentsiaali realiseerumine eelkõige farmis rakendatavast söötmis- ja pidamistehnoloogiast.

2025. aasta tulemused kinnitavad, et ETSAÜ aretusprogrammide rakendamine on olnud tulemuslik. Jõudlus-, sigivus- ja tootmisnäitajad püsisid kõrgel tasemel ning enamiku hinnatud tunnuste osas jätkus positiivne areng. Nuumikute rümpade kvaliteet, lihasus ja lihakvaliteedi näitajad vastasid kaasaegse sealihatootmise nõuetele ning kinnitasid aretustöö positiivset mõju ETSAÜ tootmistulemustele ja lõpp-produkti kvaliteedile.

ETSAÜ jätkas 2025. aastal järjekindlat tööd Eesti seakasvatuse geneetilise taseme parandamisel ning aretusprogrammide eesmärkide elluviimisel. Hoolimata põhikarja sigade

arvu vähenemisest säilis aretuskarjade tootlikkus kõrgel tasemel ning mitmes olulises tunnuses saavutati senised parimad tulemused. Seemendusjaama geneetilise baasi täiendamine, ristanaretuse süsteemne rakendamine ning jõudluskontrolli andmete laialdane kasutamine loovad eeldused aretustöö edukaks jätkamiseks. Saavutatud tulemused annavad kindla aluse sigade jõudluse, sigivuse ja rümbakvaliteedi edasiseks parandamiseks ning toetavad Eesti sealihatootmise konkurentsivõime tugevdamist nii sise- kui ka välisturgudel.

Anu Hellenurme

Eesti Tõusigade Aretusühistu juhatuse esimees

Kaivo Ilves

Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli ASi juhataja

Liia Taaler

Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli ASi andmetöötuse juht

Aarne Põldvere

Eesti Tõusigade Aretusühistu lihatehnoloog-kvaliteedijuht

Deivi Lomp

Eesti Tõusigade Aretusühistu lihatehnoloog-aretusspetsialist